

SLOVENSKI

vestnik

Izdajatelj, lastnik in založnik: Dr. Franc Petek, Velikovec. — Uredništvo in uprava: Celovec-Klagenfurt, Gasometergasse 10, telefon 56-24. Glavni urednik: Rado Janežič, odgovorni urednik: Lovro Potočnik. — Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec-Borovlje. — Dopolni naj se pošiljajo na naslov: Celovec-Klagenfurt 2, Postfach 124.

Letnik XIV.

Celovec, petek, 6. november 1959

Štev. 45 (912)

Dinamiški atentat na italijanska grobišča v Trientu:

Kdo zavira rešitev južnotirolskega vprašanja?

Odkar je zunanji minister Kreisky južnotirolsko vprašanje omenil tudi pred Glavno skupščino Organizacije združenih narodov, je ta problem ponovno sprožil veliko aktivnost v obeh prizadetih državah, hkrati pa izzval živahne komentare, ki se seveda bistveno razlikujejo: na eni strani odobravajo korak Avstrije, na drugi strani, kar večinoma zlasti za Italijo, pa poudarjajo, da je Avstrija s tem spravila v nevarnost avstrijsko-italijanska pogajanja. V tem smislu je bil tudi vplivni milanski list „Corriere della Sera“, ki poudarja, da ima Italija trenutno dve možnosti, ali prekine pogajanja z Avstrijo, ali pa predloži vprašanje mednarodnemu forumu, konkretno mednarodnemu sodišču v Haagu, ker Združeni narodi po mnenju lista niso pristojni, da bi razpravljali o takem problemu.

Iz pisanja omenjenega lista je razvidno, da Italija sploh dvomi v uspeh meddržavnih pogajanj, ker „ničesar, na kar bi Italija pristala, Dunaja in Bozena ne bi zadovoljilo“, čeprav ima Avstrija le pravico zahtevati to, kar je Južni Tirolcem zagotovljeno s sporazumom med De Gasperijem in Gruberjem in se Italija trudi, da bi v tem oziru napravila čim več. S strani Avstrije pa je bilo ponovno poudarjeno, da namesto južnotirolskega vprašanja ob prvem možnem terminu predložiti Združenim narodom, če ne bi uspelo doseči dvostranskega sporazuma. Ta stališče je zunanji minister Kreisky ponovno naglasil v intervjuju z ameriško poročevalsko agencijo, pač pa je zavrnil trditve, po katerih naj bi bila Avstrija postavila Italiji določen rok za rešitev vprašanja Južne Tirolske.

Medtem pa je prišlo na Južnem Tirolskem ponovno do dogodka, ki lahko zelo

ovira stvarno reševanje celotnega problema: v nočnih urah 2. novembra je bil v Trientu izveden atentat na spomenik treh italijanskih narodnih junakov Cesara Battista, Damjana Chiese in Fabia Filzija. Policija doslej še ni odkrila atentatorjev, kakor je ostal vse do danes nerazčiščen tudi atentat na Battistijev grob, izveden 3. marca letos. Medtem ko v vrstah Južnih Tirolcev zastopajo mnenje, da so atentate izvedli ekstremni italijanski elementi, ki so zainteresirani na zaostritvi položaja na Južnem Tirolskem, pa na drugi strani italijan-

ski tisk zavrača krivdo na ekstremistične kroge Južnih Tirolcev in v tej zvezi zlasti opozarja na neki „osvobodilni odbor Južne Tirolske“, o katerem je pred nedavnim poročal tudi ameriški tisk, ki je vedel celo povedati, da razpolaga ta odbor z velikimi zalogami orožja in razstreliva. Vsekakor gre pri najnovejših atentatih le za del obsežnega načrta, saj so bila v isti noči poškodovana tudi grobišča italijanskega patriota Vittoria Baccanelle v trientskem predmestju Povo ter italijanskega vojnega letalca Tomasija v Marlengu pri Meranu.

Jugoslovansko-italijanski odbor razpravlja o manjšinah

Spomenica tržaških Slovencev ob peti obletnici podpisa londonskega sporazuma

V ponedeljek se je v Rimu začelo zasedanje mešanega jugoslovansko-italijanskega odbora, ki bo verjetno zaključeno jutri. Mešani odbor je bil ustanovljen kot posvetovalni organ obeh vlad za zaščito manjšinskih in etničnih skupin na obmejnem področju obeh držav.

Na sedanjem zasedanju obravnava odbor razna vprašanja o manjšinskem šolstvu ter o problemu dvojezičnosti, poleg tega pa so na dnevnem redu tudi določbe glede posebnih ukrepov proti razpihovanju narodnostne mržnje. Jugoslovanska delegacija je na zasedanju lahko poročala o številnih ukrepih, s katerimi je bila zagotovljena enakopravnost italijanske manjšine v Jugoslaviji, saj je v obmejnih pokrajinah dosledno izvedena dvojezičnost in je urejeno tudi manjšinsko šolstvo. Nasprotno pa italijanska vlada vse do danes ni zakonito

uredila slovenskega šolstva na Tržaškem in je tudi glede dvojezičnosti ostalo le pri lepih besedah.

Kratko pred zasedanjem mešanega odbora so na skupnem sestanku slovenskih županov ter pokrajinskih in občinskih svetovalec podpisali spomenico, ki so jo poslali predsedniku vlade Segniju ter v vednost zunanjemu ministru Pelli, dočim je bil s prepisom spomenice obveščen tudi generalni vladni komisar v Trstu dr. Palamara.

V spomenici so opozorili na nezadovoljivi položaj tržaških Slovencev, ker bistvena določila londonskega sporazuma še vedno niso bila uresničena, čeprav je od podpisa poteklo že pet let. Posebno pozornost posveča spomenica zakonitvi slovenskega šolstva na Tržaškem, Goriškem in v Slovenski Benečiji ter poudarja, da morajo enaki zakoni veljati za vse Slovence v Italiji. Podpisniki spomenice izjavljajo, da so prepričani o upravičenosti svojih zahtev ter poudarjajo dolžnost vlade, da izpolni obveznosti, ki jih je svobodno sprejela in slovesno podpisala.

Nujnost miroljubnega sožitja

je bila poudarjena tudi na zasedanju vrhovnega sovjeta SZ

Na zasedanju vrhovnega sovjeta je predsednik sovjetske vlade Hruščev v svojem zunanjepolitičnem referatu poudaril nujnost miroljubnega sožitja ter naglasil potrebo po čimprejšnjem sklicanju konference na najvišji ravni, ki naj bi v prvi vrsti obravnavala vprašanja razorožitve, mirovne pogodbe z Nemčijo ter Berlina. V sedanjem položaju — je dejal Hruščev — bi iste države, ki bi v našem razdobju jedrskega orožja začele vojno, bile med tistimi, ki bi zaradi tega trpele; zato je Sovjetska zveza odločena nadaljevati svojo politiko miru in miroljubnega sožitja. Razna vprašanja v svetu se morajo reševati samo s pogajanjem in ne s silo, zato je treba čimprej sklicati konferenco na najvišji ravni, kajti velika sporna vprašanja bodo lahko rešili samo predsedniki vlad, ki bodo imeli najpopolnejša pooblastila.

Ko je govoril o vprašanju razorožitve, je Hruščev izjavil, da gre pri tem za najvažnejše vprašanje v sedanjem trenutku in od rešitve tega vprašanja je odvisno, če bo mir ali vojna. O tem vprašanju je na zasedanju govoril tudi zunanji minister Gromiko ter poudaril, da Sovjetska zveza ne bo obnovila svojih jedrskih poskusov, če jih tudi Zahod ne bo obnovil.

Ob koncu zasedanja pa je vrhovni svetj naslovil na vse parlamente sveta poziv, v katerem pravi, da je pot, ki bi izključila nevarnost nove vojne, edinole v splošni in popolni razorožitvi. V sedanjem

Naj bodo atentatorji v vrstah Italijanskih ali južnotirolskih ekstremistov, dejstvo je, da s politiko dinamiških atentatov ni mogoče reševati tako kožljivega problema, kot je ravno manjšinsko vprašanje. To vidimo dovolj jasno pri nas na Koroškem, ko varnostni organi že šest dolgih let „iščejo“ krivce zločinskega atentata na partizanski spomenik v Velikovecu in jim doslej tudi ni uspelo, da bi vsaj v enem samem primeru odkrili „neznane storilce“, ki so izvedli celo vrsto napadov na slovenske in dvojezične napise. Zato pa bi bil čas, da bi se koroški nacionalisti spametovali vsaj ob podobnih primerih na Južnem Tirolskem ter prenehali s svojim zločinskim hujškanjem proti slovenski manjšini. Zlasti pa bi bil čas, da bi se otrsli svoje dvojne morale, ki se kaže posebno ob primerjavi južne Koroške in Južne Tirolske ter priznali, da taka primerjava le v tem oziru ni mogoča, ker Južni Tirolci delansko uživajo široko enakopravnost, dočim o enakopravnosti koroških Slovencev sploh ni mogoče govoriti.

Zahod se pripravlja na srečanje velikih

Kljub številnim oviram, ki jih bo še treba odstraniti na poti do konference najvišjih predstavnikov Zahoda in Vzhoda, so izglede za tako srečanje dobri. Sicer je postalo že precej gotovo, da sestanek ne bo takoj v začetku leta, toda priprave so že v polnem teku. Posebno velja to za zahodne velesile, ki so že določile rok — 19. december — za pripravljajni sestanek v Parizu.

Še pred pariško konferenco pa bo prišlo do številnih razgovorov med posameznimi predstavniki zahodnih sil in je posebnega pomena napovedani turneja ameriškega predsednika Eisenhowerja, ki bo pred in po sestanku v Parizu obiskal kar deset evropskih, afriških in azijskih dežel. Iz Bele hiše so sporočili, da bo Eisenhower med svojim potovanjem obiskal Italijo, Turčijo, Indijo, Pakistan, Tailand, Afganistan, Iran, Grčijo, Maroko in Francijo, pričakuje pa, da ga bo sprejel tudi papež Janez XXIII.

Strašna bilanca petletne vojne v Alžiru

Prvega novembra so obhajali tako imenovani „Alžirski dan“, ki so ga že meseca avgusta proglasile neodvisne afriške države na svoji konferenci v Monroviji. Ta dan je bil proglašen v spomin na začetek osvobodilne vojne v Alžiru pred petimi leti ter je hkrati dan solidarnosti vseh svobodoljubnih narodov, ki podpirajo junaški boj alžirskega ljudstva za osvoboditev izpod tujege gospodstva.

Ob letošnjem „Alžirskem dnevu“ so neodvisne afriške dežele objavile na sedežu Združenih narodov razglas, v katerem pozivajo vse miroljubne narode in vlade, naj zastavijo svoj vpliv, da bi bil končan spopad v Alžiru. V razglasu je rečeno, da je konec prelivanja krvi v Alžiru moč doseči le z razgovori med predstavniki obeh strani s pogojem, da bodo ustavljene sovražnosti in se zagotovi načelo samoodločbe alžirskega ljudstva.

Nekaj dni pred „Alžirskim dnevom“ je naslovil predsednik francoske republike De Gaulle poslanico na francoske čete v Alžiru, v kateri je poudaril, da je zdaj potrebna popolnoma in človečansko pomirila to preizkušeno zemljo, začeti gospodarski in socialni razvoj in dati Alžircem različnih skupnosti vse moralne in materialne razloge, da bodo hoteli ostati združeni s Francijo. Pozneje pa bo treba zagotoviti svobodno in dostojanstveno glasovanje, s katerim bodo Alžirci sami odločali o svoji usodi.

Predsednik alžirske vlade Ferhat Abas pa je ob peti obletnici alžirskega upora izdal razglas, v katerem je med drugim rečeno: Naše ljudstvo je s ponosom doseglo prvi pozitiven uspeh, namreč priznanje pravice do samoodločbe. To pomeni, da je mit francoske Alžirije prenehal, to pomeni,

da od sedaj ne bo v Alžiriji več državljani in podložnikov, ljudi višje in nižje rase, pač pa deset milijonov človeških bitij, ki bodo nekega dne pozvani, da skupno živijo kot enaki državljani iste svobodne in neodvisne alžirske republike. Vem, da se vojna še nadaljuje, toda povratek k načelom kolonialistične dobe je izključen. Ne bo predaje, kajti prepričani smo v našo prihodnost, zato svečano izjavljamo, da nismo več odgovorni za podaljšanje vojne in za prelivanje krvi. Pač pa bo ostala naša osvobodilna vojska budna vse dolje, da bo alžirsko ljudstvo lahko svobodno odločalo o sebi in kovalo svojo usodo. Zunanji minister začasne alžirske vlade Lamin Debagin pa je ob peti obletnici vstaje izjavil, da je alžirska vlada pripravljena pogajati se s Francijo, če pa bo Francija nadaljevala svojo politiko vojne v Alžiru, bo alžirska vlada zahtevala vojaško in materialno pomoč vseh protikolonialističnih sil, kakor tudi sodelovanje prostovoljcev iz bratskih arabskih dežel.

Petletna vojna v Alžiru je zahtevala že ogromne človeške in materialne žrtve. Po francoskih uradnih podatkih znašajo izgube v Alžiru 239.665 mrtvih, ranjenih in pogrešanih. Od tega je med francoskimi silami 9.300 mrtvih in 22.000 ranjenih. Osvobodilno gibanje ima 120.000 mrtvih ter 55.000 ranjenih in pogrešanih. Med civilnim francoskim prebivalstvom je 2.070 mrtvih, 4.600 ranjenih in 295 pogrešanih, dočim znašajo izgube med civilnim alžirskim prebivalstvom 12.000 mrtvih, 7.500 ranjenih in 6.900 pogrešanih. Predsednik alžirske vlade Abas pa je izjavil, da je petletna vojna v Alžiru povzročila okoli milijon človeških žrtev, več kot četrtina prebivalstva pa je v zaporih in koncentracijskih taboriščih, ali pa je bilo prisilno izgnano.

Žrtve nacizma v Nemčiji

se morajo boriti za priznanje

Kakor smo v našem listu že poročali, je zahodnonemška vlada zahtevala prepoved „Unije za boj proti nacističnemu režimu“ in je sodišče tej zahtevi tudi ugodilo. Vodstvo organizacije pa je vložilo proti temu sklepu priziv in poudarilo, da je sramota, da preganjajo člane te organizacije, ko pa na drugi strani dovoljujejo, da SS-ovci nemoteno organizirajo javna zborovanja in skupine šrom po deželi.

Boj Adenauerjeve vlade proti tej organizaciji izvira iz tega, ker je protinacistična zveza z dokumentiranim gradivom opozorila na številne visoke funkcionarje zahodnonemških sodišč in ministrstev, ki so bili vsoki nacistični voditelji ter so zakrivali vojne zločine. Eden izmed teh je tudi nemški poslanik v Sofiji in SA-Obergruppenführer Beckerle, katerega je sodišče oprostito, čeprav ima na vesti blizu 12.000 židov iz Makedonije in Trakije, ki so jih leta 1943 deportirali v taborišče Treblinko in jih tam zadušili v plinskih celicah.

Geschehen
in

Südkärnten

September-Oktober 1959

Am 5. und 6. 9. wurden in St. Jakob i. R. sowie in Maria Elend und Rosenbach Feiern anlässlich des 40. Jahrestages der Kämpfe um den Karawankentunnel abgehalten. Bei der Veranstaltung in St. Jakob sprach auch der Bundesminister für Landesverteidigung Graf, dessen Worte von gegenseitiger Achtung und friedlichem Zusammenleben beider Völker jedoch nicht ganz am Platze bei einer Feier waren, bei welcher sich bekannte Slowenenhasser und Nazigrößen besonders hervortaten und von Bekenntnis zu Kärnten und Österreich ausgerechnet Karl Fritz sprach, also der engste Mitarbeiter des Kriegsverbrechers Maier-Kaibitsch, welcher wegen seiner führenden Rolle bei der Slowenenverfolgung zu lebenslänglichem Kerker verurteilt wurde.

Mitte September wurden bei Schulbeginn zahlreiche Fälle bekannt, in denen einzelne Schulleiter den Erlass des Landesschulrates dahingehend missachteten, dass sie eine ausdrückliche Anmeldung zum zweisprachigen Unterricht auch von Kindern verlangten, die im letzten Schuljahr nicht abgemeldet wurden. Überhaupt hat sich bei Beginn des neuen Schuljahres wiederum ganz deutlich gezeigt, dass das neue Schulgesetz keinesfalls den gegebenen Tatsachen Rechnung trägt und im Grunde gegen die Interessen der slowenischen Minderheit gerichtet ist und somit nur ein Mittel mehr zur planmäßigen Verdrängung der slowenischen Sprache und zur systematischen Liquidierung der slowenischen Volksgruppe in Kärnten darstellt.

Bei Schulanfang gab das Ordinariat der Gurker Diözese ein Dekret heraus, wonach der Religionsunterricht auch für Schulen mit slowenischer Unterrichtssprache zweisprachig vorgeschrieben ist. Damit hat sich die Kirche in Kärnten eindeutig in die Germanisierungspolitik eingeschaltet, was bei der slowenischen Bevölkerung grösste Entrüstung hervorrief und eine Welle scharfer Proteste zur Folge hat.

Am 21. 9. wurde in der Landesregierung unter dem Vorsitz von Landesamtsdirektor Newole eine Enquete abgehalten, bei welcher in Anwesenheit von Vertretern aller möglichen Institutionen, Ämter und Organisationen die Einzelheiten über die Feiern des „Tages des österreichischen Fahne“ besprochen wurden. Bezeichnenderweise aber wurden zu dieser Beratung weder Vertreter der slowenischen Volksgruppe noch Vertreter der slowenischen Presse in Kärnten eingeladen, was man nur dahin deuten kann, dass die Kärntner Slowenen für gewisse Kreise (wenn es sich hierbei um amtliche Stellen handelt, ist dies nur umso charakteristischer!) keine vollwertigen Staatsbürger sind. Trotzdem spricht man von einer vollen, ja sogar von einer weit über alle Notwendigkeiten reichenden Gleichberechtigung und von einer „musterhaften“ und „vorbildlichen“ Lösung der Minderheitenfrage!

Am 3. und 4. 10. gastierte der Sängerkor „France Pasterk-Lenart“ des Slowenischen Kulturvereins „Zarja“ aus Eisenkappel in Bohinj (Slowenien), wo er zwei Konzerte mit slowenischen Volks- und Kunstliedern gab. Mit dieser Gasttournee erwiderten die Sänger aus Eisenkappel den seinerzeitigen Besuch der Sing- und Tanzgruppe aus Bohinj in Kärnten.

Anlässlich des 10. Oktober wurden in Kärnten Abstimmungsfeiern abgehalten, bei denen es in einzelnen Orten wiederum zu Hetzerien gegen die slowenische Volksgruppe in Kärnten und gegen den Nachbarstaat kam. Bei einer Veranstaltung in Klagenfurt sprach als Festredner Hans Steinacher, ehemaliger SA-Standartenführer und Leiter des VDA, jener Steinacher, welcher in seinem Buch „Sieg in deutscher Nacht“ unzweideutig feststellt: „Nicht nur falsch, sondern auch lächerlich sind alle Versuche einer ‚österreichischen‘ Nachkriegszeit gewesen, den Erfolg Kärntens im zweijährigen Kampf von 1918 bis 1920 als einen ‚Sieg des österreichischen Staatsgedankens‘ dar-

10 milijonov šil. plebiscitnega darila

Ministrski svet je na svoji seji v torek sprejel zakonski osnutek, po katerem bo dobila Koroška iz državnih sredstev 10 milijonov šilingov za 40-letnico plebiscita. Prvotno je koroška deželna vlada zahtevala prispevek v višini 25 milijonov in je že v naprej izdelala točen načrt, kako in za kakšne namene naj bi porabili ta denar. Iz tozadevnega poročila je razvidno, da so nameravali denar porabiti na južnem Koroškem za take investicije, ki bi koristile širšim krogom ali sploh celotnemu prebivalstvu tega ozemlja. Zdaj pa je že slišati, da bo treba ta načrt bistveno spremeniti.

Koroški Slovenci smo do tega vprašanja že večkrat zavzeli jasno stališče in povedali, da je vsled načrtnega zanemarjanja ozemlja, kjer živi naše ljudstvo, v prvi vrsti trpel slovenski človek, ki so ga skozi vsa desetletja zapostavljali pri vseh javnih podporah ter ga prikrajševali pri ugodnostih, ki bi morale

biti v enaki meri na razpolago vsem državljanom. Zato smo mnenja, da bi morali biti tega darila države v prvi vrsti deležni prav koroški Slovenci, saj bi dežela in država s tem le izpolnili staro obljubo in bi bila vsaj delno popravljena škoda, ki jo je naš živelj utrpel vsled vsetranske diskriminacije. Izdatne pomoči je potrebno naše gospodarstvo; našim izseljencem in drugim žrtev nacističnega preganjanja niti materialna škoda ni bila poravnana, da o drugih vrstah škode niti ne govorimo; poravnana pa mora biti končno tudi ogromna škoda, ki smo jo utrpeli na kulturnem področju.

V zvezi z zagotovljenim darilom 10 milijonov šilingov smo radovedni, ali bodo ravnali spet tako kot pred desetimi leti s 25 milijoni, ali pa bo končno le zmagalo spoznanje, da na Koroškem živimo tudi deželani slovenske narodnosti, ki še posebno upravičeno pričakujemo in zahtevamo upoštevanje pri razdelitvi javnega denarja!

Jugoslovansko gospodarstvo se dobro razvija

Iz poročila za prvih devet mesecev tega leta je razvidno, da je jugoslovansko gospodarstvo doseglo nove uspehe, ki se kažejo zlasti v povečanju industrijske proizvodnje. Na splošno se je industrijska proizvodnja v prvih devetih mesecih povečala za 13 % napram istemu obdobju lani. Na posameznih področjih industrije so najvišji dvig proizvodnje zabeležili pri kemični industriji, marveč za 31 %. Podjetja lesne industrije so povečala proizvodnjo za 20 %.

Ker v Jugoslaviji posvečajo zdaj posebno pažnjo proizvodnji za široko potrošnjo, so številke o proizvodnji na tem področju posebno zanimive. Podjetja elektroindustrije so v navedenem času proizvedla 22 % več hladilnikov, električnih likalnikov, kuhalnikov in drugih termičnih aparatov za gospodinjstvo. Proizvodnja tekstila se je dvignila za 8 %.

Razvoj industrijske proizvodnje je v posameznih republikah seveda različen in so zabeležili največji dvig ravno v tistih pokrajinah, ki pred vojno sploh niso imele lastne industrije. Tako se je proizvodnja v

Črni gori dvignila za 17 %, medtem ko je v Sloveniji znašala le 10 %. Hkrati s povečano proizvodnjo se je povečal tudi izvoz jugoslovanskega blaga, ki so ga v prvih devetih mesecih izvozili za 100,5 milijarde dinarjev, kar pomeni zvišanje za 8,3 % napram istemu času lani. Na drugi strani pa se je uvoz tujega blaga znižal za 1.480 milijonov dinarjev.

O izboljšanem gospodarskem položaju v Jugoslaviji poroča tudi avstrijska tiskovna agencija APA, ki zlasti poudarja povečano skrb za široko potrošnjo. Iz njenega poročila posnemamo, da bodo Jugoslavlani do konca tega leta kupili okoli 40.000 hladilnikov (lani le 15.000), 56.000 električnih štedilnikov (lani 38.000), 42.000 šivalnih strojev (23.000), 300.000 radioaparatur (235.000), 12.000 televizorskih sprejemnikov (6.000), 30.000 motornih koles (25.000), 200.000 navadnih koles (150.000) ter 5500 avtomobilov.

Pohvalne besede o gospodarskem razvoju v Jugoslaviji so objavili vodilni listi tudi v raznih zahodnih državah, posebno v Ameriki in Franciji.

Bogata Sahara ovira sporazum

med Francijo in osvobodilnim gibanjem v Alžiru

V zmoti bi bil, kdor bi mislil, da je spor med Francijo in osvobodilnim gibanjem v Alžiru izključno le političnega značaja. Pomembno vlogo, za Francijo verjetno najbolj važno, igrajo gospodarska vprašanja, ki postajajo toliko bolj odločilna, čim več naravnih bogastev odkrivajo na ozemlju, ki bi ga Francija s silo hotela obdržati pod svojim gospodvom ter si tako zagotoviti stalni dotok visokih sredstev. Da je to mogoče doseči le na račun in v škodo domačega prebivalstva, za državo, ki se še ni odrekla izkoriščevalski kolonialni politiki, seveda ne igra nobene vloge.

Na alžirski spor posebno močno vpliva Sahara, kjer odkrivajo vedno nova naravna bogastva. Poleg vsega drugega ima Sahara neizmerno bogata ležišča nafte, katerih obsega sploh še niso ugotovili, vendar so presenetljive že številke, ki so jih objavili o sedanjem izkoriščanju nafte v Sahari. Za začetek meseca no-

vembra so napovedali prvo dobavo saharške nafte po novem naftovodu, ki vodi od Hassi Messaouda nad 800 km daleč do Sredozemskega morja. Po tem naftovodu namerava Francija že v prvem letu pridobiti okoli 10 milijonov ton petroleja, leta 1961 naj bi znašala dobava kakih 17 milijonov ton in bi se do leta 1965 dvignila celo na blizu 50 milijonov ton in do leta 1975 dosegla rekordno številko 72 milijonov ton, kar bi predstavljalo vrednost 1.296 milijonov dolarjev, za Francijo pa celo 648.000.000.000 frankov.

Francija mora trenutno že 41 odstotkov petroleja uvažati za drage devize, zato je razumljivo, da so ležišča nafte v Sahari zanj velikega pomena, saj bi se z njihovim izkoriščanjem lahko popolnoma iznebila uvoza petroleja iz tujine. Poleg tega pa bi že od četrtega leta naprej saharški petrolej lahko izvažala, kar bi zelo koristilo njenemu gospodarstvu.

der schlagendste Beweis dafür, worum es bei diesen Feiern tatsächlich geht!

Am selben Tage wurde in Bleiburg von Bundesminister Graf der erste Spatenstich für ein Grenzlandheim durchgeführt, wobei schöne Worte von guter Nachbarschaft und friedlichem Zusammenleben gesprochen wurden. Wie man sich aber dieses Zusammenleben in der Tat vorstellt, geht schon daraus hervor, dass zwar alle möglichen deutschen Vereine von nah und fern zur Feierlichkeit eingeladen waren, der einheimische Slowenische Kulturverein, welcher schon ein halbes Jahrhundert die Bevölkerung Bleiburgs und der Umgebung kulturell betreut, jedoch bezeichnenderweise übersehen wurde.

Am 14. 10. besuchte Landeshauptmann Wedenig das Bundesrealgymnasium für Slowenen in Klagenfurt, wo er sich über die herrschenden Zustände unterrichten liess.

PO ŠIRNEM SVETU

New York. — Na sedanjem zasedanju Glavne skupščine OZN je irska delegacija predložila osnutek resolucije, ki priporoča, sklenitev mednarodnega sporazuma, po katerem atomske sile ne bi pošiljale jedrskega orožja dežlam, katere ga same proizvajajo.

Pariz. — Francoski zunanji minister Couve de Murville je izjavil, da bo sestanek vodilnih državnikov zahodnih velesil, ki bodo razgovarjali o srečanju Vzhoda in Zahoda na najvišji ravni, predvidoma okrog 15. decembra v Parizu. Hkrati je francoski minister povedal, da bo predsednik sovjetske vlade Hruščev v začetku prihodnjega leta obiskal Francijo ter se bo nekaj dni zadržal v Parizu, ostali čas pa na potovanju po deželi.

Bonn. — Sklep papeža Janeza XXIII., da obnovi nekdanjemu predsedniku nemške vlade von Papenu naziv „tajnega komornika Vatikana“, je izzval v vsem svetu veliko ogorčenje, saj gre pri Papenu za državnika, ki je omogočil Hitlerju prihod na oblast. Krščansko-demokratsko glasilo „Rheinischer Merkur“ je v tej zvezi poudarilo, da predstavlja papežev sklep „največjo sramoto v zgodovini politike katolicizma v zadnjih 30 letih“. Drugi pa spet poudarjajo, da hodi papež Janez XXIII. po stopinjah svojega predhodnika Pija XII., ki se nikdar ni dovolj odločno izjavil proti nacifizmu in njegovim zverinstvom. Proti papeževemu sklepu je nemška vlada tudi uradno protestirala.

Bagdad. — Iraška vlada je dodelila alžirski osvobodilni vojski pomoč v znesku 750.000 iraških dinarjev. Znesek so izročili predstavnikom začasne alžirske vlade v Bagdadu.

Damask. — Podpredsednik Združene arabske republike maršal Amer je med svojim obiskom v Siriji izjavil, da bo ZAR ustvarila družbo, slonečo na demokratskem in kooperativnem socializmu, k uresničitvi teh ciljev pa bo prispevala nacionalna zveza, ki jo nameravajo ustanoviti v kratkem.

Rim. — Zaključek kongresa italijanskih demokristjanov v Firencah je sicer privedel do trenutne zmage skupine okoli sedanjega predsednika vlade Segnija, ki je pri glasovanju dobila 52 sedežev v novem nacionalnem svetu stranke (Fanfanijeva skupina jih je dobila 36), vendar s tem niso bila odstranjena nesoglasja, ki vladajo med posameznimi strukami.

New York. — Skrbniški odbor Glavne skupščine OZN je z veliko večino glasov sprejel resolucijo, ki zahteva, naj se OZN začne pogajati z Južnoafriško unijo o tem, da bi področje jugozahodne Afrike prišlo pod skrbništvo svetovne organizacije. Proti resoluciji so glasovale Anglija, Francija, Južna Afrika, Belgija in Portugalska, torej države, ki se še vedno bogatijo na račun kolonialnih posestev in brezobzirnega izžemanja afriških ljudstev.

Beograd. — V zadnjih dneh meseca oktobra je v Beogradu zasedal glavni odbor Zdržene zveze Jugoslavije, ki je ugotovil, da so kmetijske zadruge vsestranski podporni države močno povečale vrednost svojih osnovnih sredstev, da so se okrepile in danes znatno vplivajo na kmetijsko proizvodnjo v državi. Na zasedanju so sklenili tudi vrsto predlogov za potrebne spremembe, ki naj bi omogočile še večji razmah zadružništva v Jugoslaviji.

Moskva. — Prejšnji teden je zasedal vrhovni sovjet Sovjetske zveze, ki se je med drugim bavil z državnim proračunom ter gospodarskim načrtom za leto 1960. Na zaključni seji pa je govoril predsednik vlade Hruščev o vprašanjih zunanje politike ter poudaril izboljšanje mednarodnega položaja in potrebo po politiki sožitja. Vrhovni sovjet je naslovil na parlamente vseh dežel poziv, da delajo za izključitev možnosti nove vojne.

Lastovke beže iz Korotana

Zaželel sem si slišati govorico slovenskih koroških otrok. Edini evropski jezik, ki živi tu na pol v „ilegali“, brez tolerirane pravice do javnega življenja...

Za slovenske ljudi so izbrisali pojem narodne pripadnosti ter uvedli kot merilo jezik, ki ga kdo uporablja v javnosti, in uradu in drugod, če govori z Nemci.

Autobus je obstal sredi vasi južno od Drave. Tam nekje pred menoj je šola. Zdi se mi, da se je iz starega poslopja pravkar vsula gruča otrok. Izstopim in se namerim tja.

Dobitim nekaj desetletnih učenk in učencev.

„Grüss Gott!“ me pozdravijo.

„Dober dan!“ odgovorim.

Malce začudeno, skoraj prepadeno me pogledajo. V zadregi so. Zato, ker sem tujec?

„V kateri razred pa hodite?“ sem skušal navezati pogovor.

„V četrti klas,“ mi odvrne deklica z velikimi kitami in rdečo janko.

„Vsi?“ pravim.

„Ja.“

Gruča se je strmila okoli mene.

„Ali se kaj učite po slovensko?“

Bilo jih je sedem, štiri deklice in trije dečki. Dva od teh sta rekla, da se učita v šoli slovensko.

Obrnil sem se k drugim: „Zakaj se pa vi ne učite?“

Dolgo ni bilo odgovora, potem pa se je oglašil šibak deček:

„Prej smo se učili, zdaj pa nič več!“

„Zakaj pa ne?“

„Slovensko se uči samo popoldne, jaz pa moram doma pasti.“

*

Vsedel sem se v gostilno, da sem počakal na autobus za Celovec. Bilo je opoldne in gostilna je bila prazna. Samo v kuhinji zbrani domačini so mi odzdravili:

„Dober dan!“

Hoteli so vedeti, kam me vodi pot in pogovor se je kmalu sukal okoli šole, o tem, kako živijo...

Vstopil je fant in voščil „dober dan“ z značilnim koroškim naglasom. Povedali so mi, da bodi v slovensko gimnazijo v Celovcu.

„Kako ti kaj gre?“

„Zdaj nas je že precej dijakov, toda pouk imamo samo popoldne. Za slovenske dijake popoldne ni prostora,“ je dodal.

„Slišal sem, da je škofijski ordinariat vpešal obvezen nemški verouk, češ da bi se lahko izgubil tisti, ki bi se preselil z dvojezičnega ozemlja na nemško ozemlje,“ sem dejal...

Omizje se je zganilo.

Dijak slovenske gimnazije v Celovcu pa je z ostrim naglasom pripomnil:

„Ja, ja, bog na Koroškem ne razume po slovenski!“

*

Bil sem v Zilji, v Šmohorju, v Beljaku, ob Vrbskem jezeru, v Celovcu in Velikovcu, v Pliberku, v Grebinju in ne vem še kod. Marširaj sem prevozil, mnogo obhobil, povsod pa so me spreletavali isti občutki, iste misli.

Tu in tam sem stopil v trgovino in kupil kakšno malenkost, košček čokolade, znamko, razglednico. Povsod so razumeli, kaj hočem in tudi odgovarjali.

„Jaz znam tudi slovensko, ampak ne govorim,“ mi je dejala mlada ženska, katere starši komajda tolčejo nemško latovščino.

„In zakaj?“

„Bolje je veljati za Nemca, da nimaš sitnosti.“

*

Ce bočeš doživeti Korožan (ta izraz uporabljam za slovenski del Koroške), ga ne išči v Beljaku in Celovcu, ampak v majhnih krajih, ne ob Vrbskem jezeru, ne v razvpih turističnih krajih, temveč v vaseh, proč od prometnih žil. Kajti po prepleškanih mestih se šopiri zagrizeno sovraštvo proti vsemu, kar je slovensko, domače, avtohtono. Noben napis ti ne izdaja, da bi od živeli Slovenci. Kajti Šmohor je Hermagor, Baško jezero Faakersee, Celovec je Klagenfurt, Vrbsko jezero Wörthersee in Velikovec naj bi bil Völs am Markt. Pa ne samo kraji, tudi imena ljudi popačena. Imena na pokopališčih pričajo o tem. V Vovbrah, ki so ga prekrstili v Haimburg, imaš na istem grobu tri pisave enega in istega imena. Pod pritiskom razmer se je Klančnik spremenil v Klantschniga, končno pa je ta metamorfoza napredovala do Glantschniga. Moderna lingvistika se smeje takim posmemovalcem pleskarske tradicije. So stvar, ki jih tudi iz kamna ni mogoče izbrisati. Četudi bi pomnožili število končnih „g“ in bi se ljudje pisali Sornigggi, Wolantschnigggi, Petschnigggi itd.

*

Vsi ti drobci, ta drobna opažanja na poti, mi dajejo slutnjo ali morda več o življenju v Korotanu. Slovenski ljudje so zaradi svojega gospodarskega in socialnega položaja odvisni v tolikšni meri, da to močno vpliva na njihovo svobodno opredelitev in javnem življenju.

Italijanska manjšina v Jugoslaviji

uspešno vrši vlogo mostu med sosednima narodoma

Kakor smo kratko zabeležili že v zadnji številki našega lista, je italijanska manjšina, ki živi v Jugoslaviji, v zadnjem tednu oktobra obhajala 15-letnico svoje osrednje narodne organizacije — Italijanske unije za Istro in Reko, hkrati pa tudi 15-letnico ustanovitve svojega manjšinskega glasila „La voce del Popolo“ (Ljudski glas).

V okviru svoje osrednje narodne organizacije se je italijanska manjšina v Istri že v času narodno-osvobodilne borbe prizadevala za bratstvo med narodi ter se je skupno z jugoslovanskimi narodi borila proti fašističnemu nasilju. Ker je ozemlje, kjer živi tudi italijanska manjšina, v glavnem slovensko oziroma hrvaško, so se Italijani priključili borbi za priključitev teh krajev Jugoslaviji, kjer jim je bila po osvoboditvi priznana popolna enakopravnost ter zagotovljeni vsi pogoji za nadaljnji narodni in kulturni razvoj.

Danes Italijani množično sodelujejo v političnem življenju obmejne pokrajine ter aktivno pomagajo pri izgradnji svoje socialistične domovine. Okoli 200 Italijanov deluje v delavskih svetih, v zborih občinskih in okrajnih ljudskih odborov ter v zborih proizvajalcev pa je 88 odbornikov, ki so pripadniki italijanske manjšine. Poleg tega imajo Italijani dva poslanca v Saboru Hrvatske in Ljudski skupščini Slovenije. Pa tudi v drugih organih družbenega upravljanja so prapadniki italijanske narodnostne skupine enakopravno zastopani.

Glavno nalogo pa izpolnjuje njihova organizacija na kulturno-prosvetnem področju, kjer deluje za ohranitev in razvoj svoje narodne kulture. V zadnjih petnajstih letih je italijanska manjšina dosegla na tem področju zavirljive uspehe. Italijanske šole (poleg dvojezičnih, ki jih ustanavljajo na podlagi novega šolskega zakona) so dobro opremljene ter imajo svoje knjižnice.

„Kulturna revolucija“ na Kitajskem

V Pekingju je zasedal kongres naprednih delavcev, na katerem so razpravljali o kulturni revoluciji na Kitajskem. Podpredsednik vlade Lu Ting Ji je v svojem referatu poudaril, da je glavna naloga te revolucije, „napraviti iz intelektualcev delavce in kmete, iz širokih množic delavcev in kmetov pa intelektualce“.

Iz njegovega poročila je razvidno, da letos obiskuje osnovne šole 87 odstotkov vseh otrok šolske dobe. V minulem letu je 100 milijonov Kitajcev obiskovalo razne tečaje za nepismene, od katerih se je naučilo pisati okoli 40 milijonov ljudi. Kljub temu pa je na Kitajskem še vedno okoli 95 milijonov nepismenih delavcev po tovarnah in rudnikih, kar predstavlja 20 do 30 odstotkov. Na višjih šolah študira na Kitajskem nad milijon študentov, medtem ko znaša število učencev srednjih šol več kot 11.000.000. Vendar vlada na Kitajskem še

ce in laboratorije. Kako ljudska oblast v novi Jugoslaviji skrbi za vsestranski razvoj narodnih manjšin, je razvidno tudi iz tega, da je za 33 osnovnih šol, ki jih obiskuje okoli 2500 italijanskih otrok, izdala 50 učbenikov, med katerimi je tudi nekaj takih, ki so vzbudili posebno pozornost ne le domačih marveč tudi tujih strokovnjakov in so prejeli priznanja tudi iz Italije. Poleg tega so izšle razne slikanice ter otroške knjige in dela iz leposlovja, katerim so se pridružile tudi knjige politične vsebine. Uvožene pa so bile mnoge knjige tudi iz Italije, tako da ima italijanska manjšina na razpolago bogate zaloge najrazličnejših knjig.

V življenju italijanske manjšine v Jugoslaviji gre posebno mesto klubom kulture ter kulturnim in umetniškim društvom, ki uspešno delujejo po vseh večjih krajih, kjer živijo Italijani. Trenutno je 13 takih krajev, ki so s svojimi kulturnimi društvi žaršča kulturno-prosvetne dejavnosti. Kulturno dejavnost Italijanov pa dopolnjuje tudi italijanska Drama, ki deluje v okviru gledališča na Reki ter organizira redne turnee in prireditve po raznih krajih Istre. V zadnjih letih se je to prizadevanje močno razširilo.

Mednarodni knjižni sejem v Beogradu

Prejšnji petek se je v Beogradu začel četrti mednarodni knjižni sejem, na katerem je razstavilo 80 domačih razstavljalcev okoli 15.000 knjig ter 40 tujih razstavljalcev, ki zastopajo nad 600 založniških podjetij iz 15 dežel Evrope in Amerike, s približno 20.000 knjigami.

V okviru sejma so bile podeljene nagrade Združenja založnikov za najboljše

lo ter postalo važen činitelj v življenju italijanske manjšine. Pa tudi italijanskega oddelka radia Koper ter radia Reka ne smemo pozabiti; radio Koper na primer dnevno dobre štiri ure oddaja za Italijane.

Glasilo italijanske manjšine pa si je že ob prvi številki, ki je izšla 27. oktobra 1944, zadalo kot osnovno nalogo, delovati za bratstvo in enotnost Italijanov in Jugoslovancev v skupnih naporih, da bi pregnali fašistične okupatorje in v bratski skupnosti zgradili novo socialistično domovino. V tem smislu je „La voce del Popolo“ ves čas obveščal italijansko manjšino o dogajanjih doma in v sosedni državi ter tako prispeval k medsebojnemu zblizanju. Poleg omenjenega lista izhaja za italijansko manjšino tudi ilustrirano glasilo „Panorama“ ter otroški časopis „Il Pioniere“.

Vse te ustanove delujejo za ohranitev in razvoj kulturne značilnosti italijanske manjšine, katere osrednja organizacija Italijanska unija pomaga utrjevati stike med obema sosednima državama. Italijanska manjšina v Jugoslaviji tako ob vsestranski podpori države, v kateri živi, uspešno izpolnjuje svojo plemenito nalogo, biti most med dvema sosednima narodoma.

umetniško in tehnično opremo knjig. Prvo nagrado je prejela Srbska književna zadruga za opremo knjige „Zgodovina Bizanca“ Georgija Ostrovskega, druga nagrada je bila priznana zagrebški „Školski knjigi“ za knjigo Branka Ružića „Otroci rišejo“, tretjo nagrado pa je dobila Mladinska knjiga v Ljubljani za izdajo Hemingwayevega romana „Starac in morje“. Poleg tega so bile raznim založbam izrečene pohvale.

Sejem je odpiral član zvezne vlade in sekretar za prosveto in kulturo Krsto Crvenkovski, ki je poudaril, da je na tem sejmu razstavljena posebna vrsta „blaga“, v katerem so izražene mnoge misli in težnje, želje in napor najbogatejših umov človeštva, da bi postalo življenje na tem planetu lepše, bogatejše in dostojnejše za ljudi; v njem so mnoga človeške izkušnje in vsa znanstvena odkritja nekdanjih in sedanjih pokolenj, ki so omogočila, da stoji zdaj človek na pragu novega življenja. Govornik je posebno naglasil uspehe v založniški dejavnosti v jezikih narodnih manjšin, ki živijo v Jugoslaviji ter poudaril, da bo treba tudi v bodoče čim več del književnosti narodnih manjšin prevajati v jezike večinskih narodov.

Dokumenti o zverinstvih nacizma

Svet še vse premalo ve za zločine, ki so jih nacistični „kulturonosi“ zagrešili po raznih državah Evrope. Zato je hvale vredno delo, ki ga opravljajo na Poljskem z izdajo dokumentarnega zbornika o koncentracijskem taborišču Oswiecim ali Treblinka, v katerem so hitlerjevski klaniki pomorili milijone žena, mož in otrok. Pred kratkim je izšel že tretji zvezek, ki obravnava dogodke iz leta 1943 ter obsega samo dokumentirano gradivo s številnimi faksimiliranimi dokumenti.

Na prostoru zloglasnega taborišča je danes Državni poljski muzej.

Shakespearov festival tudi v Ameriki

V Stratfordu, rojstnem mestu velikega angleškega dramatika Shakespeara, je Shakespearov festival že tradicionalen in slovi po vsem svetu. Toda tudi v Ameriki, namreč v oregonskem mestu Ashland, že 19 let prirejajo posebne prireditve, posvečene temu umetniku. Dramatikova dela prikazujejo v prvotnem stilu in je dobilo tamkajšnje gledališče zdaj novo pozornost, ki je povsem podobna oni iz pesnikove dobe. Zarajena je po načrtih slovitega Fortune Theatra iz leta 1599 in ima dovolj prostora za igranje balkona in osrednje dele z zavesami, kar omogoča prirejanje Shakespearovih del v originalni obliki.

Wedeniga, predsednika deželne šolskega sveta, napisan samo v nemščini in obračajo se na nemško govorilno prebivalstvo. V njem pa je rečeno, da „smo vsi Korošci in smo zmerom živeli prijateljsko drug ob drugem; za o nalogam vsem, da se vzdržimo slehernega prijatstva pri vpisu v šole.“

Temu je že dolgo, kar sem bral tisti razglas in pozneje sem izvedel, da so vendarle pritiskali na slovenske starše, naj ne prijavijo otrok k slovenskemu pouku.

Takrat se je ravno začela šola in nad Velikovcem so se v kristalno jasnem popoldanskem zraku, visoko nad slemenimi hišami, zbirale lastovke. Dolgo so se spretale in ogovarjale druga drugo, potem pa je jata za jato zajadrala proti jugu.

In mimo mene so tedaj čebljali otroci, ki so hiteli v šolo. Mnogo jih je med seboj govorilo domače narečje, čebljali so kot lastovke in hiteli mimo z otroškim nasmehom na licih in v očeh.

Moj pogled pa je spremljal lastovke nad slemenimi in zdelo se mi je, da beže iz te dežele, ne samo zaradi dila bližnje jeseni, temveč zato, ker tam ne morejo razpeti svobодно svojih kril. Ko se bodo vrstile, ali bo kaj drugače?

France Novšak

Oddolžitev spominu dragocenih žrtev

Tudi letos ob Dnevu mrtvih so se koroški Slovenci s hvalečnim spoštovanjem oddolžili spominu številnih dragocenih žrtev, ki so darovale svoje življenje za visoke ideale svobode in človečnosti. Hvaležna srca so na 37 pokopališčih zrahljala zadnja počivališča junakov, jih okrasila z jesenskimi cvetjem in prižigala lučice.

Zveza koroških partizanov je na vseh 37 pokopališčih položila vence na grobove, ki so nam vedno svetišča, kamor s spoštovanjem poromamo in črpamo znova voljo in pogum za nenehno prizadevanje za vse lepo in dobro.

Člani generalnega konzulata FLRJ v Celovcu so tudi letos obiskali grobove naših žrtev ter položili na gomile partizanov lepe lavorjevence s trakovi v jugoslovanskih državnih barvah.

Zveza koroških partizanov se vsem, ki so sodelovali pri okrasitvi partizanskih grobov iskreno zahvaljuje za njihovo plemenito in častno poštrevnost.

Umrle je Močilnikov Nac

Ni ga več med živimi.

Ob dnevu, ko so bili grobovi vsi polni cvetja in so ljudje prinašali luč, goreče sveče, pokojnim svojcem: staršem, bratom, sestram in vsem, ki so jim bili dragi v življenju, smo položili Močilnikovega Naca v sveži grob k trajnemu počitku na l'buškem pokopališču. Njegova gomila je uvrščena v vrsto grobov, tudi njegovih sorodnikov in prednikov. Na tem prostoru so našli mir, ki ga svet nudi v tako mali meri.

Trenutek ob slovesu za vedno je bidek, spomin pa ostane trajen, svetel in čist.

Nac se je rodil v znani Močilnikovi hiši v L'bučah in rasel ob starših, bratih in sestri v najlepši slogi, kjer je užival tudi dobro vzgojo v značajnega človeka, kakor so bili Močilnikovi vedno. Iz te generacije so do enega brata, gospodarja na Močilnikovi kmetiji, vsi polegali v grobove.

Močilnikova družina je ostala zvesta tradiciji prednikov, ostala je narodno zavedna, nikdar in pod nobenimi okoliščinami se ni izneverila lepemu hišnemu in družinskemu imenu: Močilnik. Žal, da tega ne moremo trditi o vseh družinah v vasi s prav tako izrazitimi slovenskimi hišnimi in rodbinskimi imeni, ki so se pod različnimi vplivi na Koroškem odtujili svojemu rodu. Morda se niti ne zavedajo, kako dragoceno dobrino so pokopali, saj pravi nemški pesnik: Ni tako vzvišene in čiste sreče, kakor je zvestoba svojemu ljudstvu!

Stari Močilnikov oče Anton, njegov naslednik Andrej ter ostali člani družine so z velikim razumevanjem sodelovali pri našem skupnem prizadevanju, bodisi v občinskem zastopu ali v prosvetnih in gospodarskih organizacijah ter povsod, kjer koli so smatrali za potrebno in koristno.

Prišlo je nacistično nasilje, mnogi so se izkričali s „Heil Hitler“, Močilnikovi pa so molčali, ker so vedeli, da nacizem ne bo prinesel nič dobrega. Nac je dejal: Ne bo kaj pridat!

In res, aprila 1942 je morala tudi Močilnikova družina s številnimi drugimi družinami z vso naglico zapustiti svojo domačijo

Begunska žaloigra v Karavankah

Človeško gledano se je minuli teden pripetila v Karavankah na avstrijski strani tragedija, ki je vzbudila veliko pozornost. Zakonski par Zlata in Štefan Brcić sta s svojima otrokoma, 15 mesečnim Delanom in osemletnim Jožefom, pobegnili iz Jugoslavije in prekoračila državno mejo v področju Ljubljanskega prelaza. Bilo je izredno slabo in mrzlo vreme. V temi, dežju in snežnem mežu sta se zakonca razgubila, ko sta nosila otroka. Napore sta komaj prestala stara dva, oba otroka pa sta zaradi izčrpanosti umrla. Starša, ki brez dvoma ne bosta nikdar pozabila tveganega in usodnega koraka v negotovost, pa so obupana in izčrpana spravili v bolnišnico v Celovec.

Kakor je zadeva tragična, je ozadje žaloigre grdo in umazano. Zlata in Štefan

Brcić nista na žalostnem dogodku morda toliko sama kriva, kakor pa oni brezvestni element, ki z zlonamerno propagando blatijo sosedno državo ter z načrtno kampanjo slikajo na Zahodu zlato svobodo in življenje kakor v obljubljeni deželi. Propagandnim krilaticam nasedajo nekateri, dokler jim dejansko stanje in neizprosna resničnost ne odprela oči, ko pa je čisto že prepozno.

V tem primeru se avstrijske oblasti ukvarjajo s preiskavo, kako je prišlo do katastrofe. Jugoslovanski begunec, 19-letni Vladimir Persan, se bo težko opral suma, da je za visoko vsoto denarja 80.000 dinarjev, vodil Brcičeve iz Karlovca do državne meje ter jih v nevarnem snežnem mežu pustil na cedilu, da so begunci v neznanem gorskem svetu prestali tako žalostno doživetje.

Ob tej tragediji pa bi se morali svojega zločinskega početja zavedati zlasti tisti, ki zdaj hlinijo sočutje, dejansko pa so sami vsaj posredno sokrivi, ker s svojim hujšanjem zavajajo ljudi v nesrečo in obup.

Obiskovanje kmetijskih poklicnih šol je obvezno

Prebivalstvo opozarjamo, da so vsi mladoletni v starosti od 14. do 17. leta, ki ne obiskujejo nobene druge šole, po zakonitih določilih obvezani, da obiskujejo kmetijske poklicne šole (Landwirtschaftliche Berufsschule). Pouk traja od 1. novembra do 30. aprila vsako leto ter je po učnem načrtu prilagojen tudi za mladince, ki ne pripadajo kmetijski skupini. Tedenske učni čas obsega devet ur ter ga navadno izvajajo v dveh dnevih v tednu. Šolske občine so po zakonu dolžne, da poskrbijo v ta namen za potrebne prostore in zemljišča ter krijejo izdatke za kurjavo, razsvetljavo, vzdrževanje prostorov ter za potrebo.

Okrajna konferenca Avstrijske sindikalne zveze v Velikovcu

Pred nedavnim je bila v Velikovcu okrajna konferenca Avstrijske sindikalne zveze (ÖGB). Delegate je pozdravil velikovski župan Hosp, pozdravne besede pa sta spregovorila tudi okrajni glavar dr. Wagner in direktor zborničnega urada Kottek.

Iz poročila okrajnega sekretarja ÖGB Tischerja je med drugim posnel, da sekretariat oskrbuje 3000 sindikalnih članov. Predvsem je referent poudaril obsežno dejavnost na področju šolanja in splošne izobrazbe. Na konferenci je bilo tudi slišati, da je pri gradnji elektrarne v Kazazah trenutno zaposlenih 200 gradbenih delavcev.

Deželni predsednik ÖGB, državni poslanec Suchanek, je med drugim ugotavljal, da število prebivalstva v velikovškem okraju upada, dočim narašča število brezposelnih. Še vedno mora okoli 1000 delojemalcev iskati svoj zaslužek izven okraja. Dejal je, da pomanjkanje stalnih delovnih mest ne more odpraviti zasebna iniciativa, temveč so nujne izdatne investicije iz javnih sredstev. V tej zvezi je navajal različne

Bistrica pri Št. Jakobu

V četrtek preteklega tedna je pri posestniku Janezu Korajmanu, p. d. Andrejašu na Bistrici, kmalu popoldne pričelo goreti v uti za steljo. Z naglico se je ogenj razširil na ostreže stanovanskega poslopja, kateremu je prizidano tudi gospodarsko poslopje. Požar je uničil uto za steljo, ostreže, zaloge letošnjega pridelka in nekaj strojev. Smotni in dobro izvedeni gasilski akciji požarnih bramb iz Št. Jakoba, Podgorij in Gorinč je pripisati, da ni nastala še večja škoda. Kljub temu pa jo cenijo na okoli 150.000 šilingov.

Na Strugi pri Kapli

Pred nedavnim smo Gvažarjevo mamo spremili k zadnjemu počitku na domače pokopališče. Zelo številna udeležba žalnih gostov ob pogrebnih svečanostih je govorila, kako je bila pokojna mati spoštovana in priljubljena. In zakaj tudi ne? Bila je delavna kot čebela in dobra kot kruh! Vse življenje do visoke starosti je bila lahko zgled koroških slovenskih žena. Nikdar ni zatajevala ali se sramovala svoje pripadnosti preganjanemu slovenskemu ljudstvu na Koroškem. S svojim možem sta se vedno in odločno postavila za naše skupne narodne pravice. V družini so vedno radi prebrali naš list „Slovenski vestnik“ in odobrvali njegovo prizadevanje za resnico in pravico.

Življenjska pot drage pokojnice je bila trda, spremljana z nenehnim delom iz dneva v dan, dokler je ni pričela mučiti dolgotrajna bolezen. Tudi njen mož, po poklicu slikar, se je utrudil na življenjski poti v vestnem izpolnjevanju svojih dolžnosti ter tudi boleha, da se na žalost niti ni mogel udeležiti pogreba svoje zveste življenjske sopotnice.

Gvažarjeva mama naj počiva v miru, žalujočim svojcem pa naše iskreno sožalje!

Granate niso igrače

Minulo nedeljo so se igrali trije otroci v starosti 8, 5 in 4 let pred staro hišo v Vrsti vasi v žihpoljski občini. Eden izmed fantov je našel na kupu razvaline italijanske jajčno granate iz druge svetovne vojne. Otroci niso vedeli, kako nevaren predmet so imeli v rokah ter so se z granato igrali. Ko je eden izmed dečkov pričel odvijati glavo pri granati, je nastala naenkrat silna defonacija, ki so jo slišali daleč naokoli. Granata je eksplodirala in drobci so hudo ranili vse tri otroke. S težkimi poškodbami so jih nemudoma prepeljali v bolnišnico v Celovec. Pri enem fantu so ugotovili kar 25 ran od drobcov, pri drugem pa 16. Orožništvo preiskuje, kako je granata prišla na kup ruševin.

Zgodba o Janezu Županu — prvem koroškem partizanu

Zveza koroških partizanov se že petnajst let prizadeva, da poišče vse grobove padlih ter od gestapovcev pobitih partizanov in borcev za svobodo. Grob partizanke Majde Vrhovnik, ki so jo gestapovci zverinsko mučili in naposled dne 5. maja 1945 ubili, še danes ni najden.

Uspelo pa je najti grob Janeza Županca, p. d. Znidarjevega Hanzija iz Obirske. Pri Šmarjeti v Rožu je bil 14. oktobra 1943 hudo ranjen in ujet od nacistične soldateske. Na posledicah težkih ran je kmalu nato umrl v Celovcu. Iz mrtvaške matrike v Trnji vasi je razvidno, da so ga pokopali šele 25. oktobra istega leta. Ni znano, kaj so s truplom tega junaka in žrtve tako dolgo počeli.

Zveza koroških partizanov je Janezu Županu postavila nagrobni spomenik. Člani glavnega odbora so v petek, dne 30. oktobra 1959, odkrili nagrobni kamen ter se ob tej slovesnosti s spoštovanjem spominjali na junaško pot preprostega proletarca, ki je umrl junaške smrti za svoje ljudstvo.

Županc je bil prvi koroški partizan, ki je leta 1941 vstopil v oboroženo narodno-osvobodilno borbo. Leta 1939 je po-

begnil iz Hitlerjeve vojske in odšel v Jugoslavijo, kjer je delal pri različnih podjetjih kot pomožni delavec. Ko so Jugoslavo zavojevali nacistični okupatorji, se je brez oklevanja odločil in vstopil v vrste partizanov. Junija 1942 je že prišel na Koroško in pomagal organizirati oborožen odpor proti fašizmu. Novembra istega leta je bil izdan ter z njim vrsta protinacističnih borcev.

Z njegovim imenom je povezana tudi Golobova hiša v Spodnji Obirski. Županc se je prav pri tej hiši 11. novembra 1942 srečal z oboroženimi gestapovci. Edinole njegovemu pogumu se je zahvaliti, da se je prebil živ iz sovražnega obroča. Takrat so zaprli njegovega brata Mihija in sestro Mici, ju obsodili na smrt in 29. aprila 1943 obglavili na Dunaju. Starše so zaprli in zadrževali v taboriščih muk in trpljenja do osvoboditve. Na posledicah prestopanega trpljenja sta oba prekmalu umrla. Njegov brat pa je bil nasilno vpoklican v nemško vojsko ter padel za tuje koristi v daljnem svetu. Župancovo družino so do zadnjega uničili.

Županca sem srečal kot partizan dne

12. maja 1943 na neki konferenci nad Bistrom v Koprivni. V globokem gozdu je padel sneg v gostih kosmičih na naše taborišče. Stal sem na straži, ko je prispela skupina novih partizanov. Med temi sem vzradoščen zagledal Janeza Županca. Srečanje je bilo za naju pravo ganotje ter je seglo v globočino. Objela sva se in bolj kot neobgljeni jezik je govorilo srce k srcu. Tovarš Janez je šele malo poprej zvedel za usodo staršev, sestre in brata. S solzami v očeh se je zaklel, da se bo maščeval. Oba sva sklenila neomajno zvestobo trpečemu ljudstvu, pripravljena, naj pride kar koli. Na konferenci sva bila z Janezom določena za politična delavca na področju preko Bele in Obirske tja do Borovelj.

Županc se je zgledal s dvema borcema, Mihijem Pečnikom iz Bele in Francem Hribarjem iz Savinjske doline, pri Lesjaku v Robežu. Oče Lesjak je dal Janezu puško, predelano manliharco. Kmalu potem, ko so partizani odšli, so pri Lesjaku slišali rafale brzostrelk. Županc je pri Šmarjeti padel v zasedo, bil hudo ranjen in ujet. Ko je Lesjak zvedel, da so Janeza ujeli ter pri njem dobili njegovo puško, je bil samoumevno nemalo zaskrbljen in v silni negotovosti. Če bi gestapovci zvedeli, da je on

možnosti in nujne potrebe za gospodarsko okrepitev tega okraja.

Na konferenci so sprejeli več predlogov in resolucij, tako za novelizacijo zakonov o dopustih, ustanovitev trajnih delovnih mest, načrtovanje za pospeševanje tujkega prometa južno od Velikovca, ureditev urada Delavske zbornice oziroma postavitve ustreznega poslopja.

Na konferenci so obravnavali stare in znane gospodarske težkoče okraja, ki smo jih v našem listu nakazali že čestokrat. Pričakujemo, da bodo pobude, iznešene na tem sestanku, res tudi doprinos k uresničenjuboljšanja razmer v gospodarsko zaostalem in nerazvitem kraju naše dežele, kar je posledica trajnega zapostavljanja.

Ob zaključku lista smo prejeli žalostno vest, da je umrla **Magdalena Kokot**, p. d. Župikova mama v Vobri vasi pri Kostanjah.

Pogreb pokojne matere bo v soboto, 7. t. m., ob 10. uri dopoldne.

dal puško Janezu, bi bilo po njem. Toda Janez je na smrtni postelji pri zasliševanju izjavil, da je vzel Lesjaku puško s silo ter ga je s to trditvijo rešil skoro gotovega uničenja. Lesjak se tega tudi z veliko hvaležnostjo in spoštovanjem spominja.

V imenu vsega hudo preizkušenega koroškega ljudstva se je Zveza koroških partizanov skromno oddolžila Janezu Županu, ki je prvi žrtvoval svoje življenje v oboroženem odporu proti fašizmu, s tem, da mu je postavila preprost nagrobni kamen z napisom:

Slava
Janez Županc
rojen 4. 4. 1915 † 14. 10. 1943
Prvi koroški partizan
Erster Kärntner Partisan
Padel za svobodo domovine in Šmarjeti v Rožu
Gefallen für die Freiheit der Heimat
in St. Margareten i. R.

Janez Županc je umrl junaške smrti, kakor toliko in toliko koroških partizanov. Tudi on je dragocena žrtev naše krvi za lepše, boljše in pravičnejše življenje, za mir v svetu ter enakopravne odnose med narodi, zato tudi za pravice slovenskega ljudstva na Koroškem.

Gašper

SELENOPOLIS - mesto na Luni

„Pozor, pozor! Opozarjamo poslušalce, da odpro radijske sprejemnike ob 17. uri. Prva vsemirska ladja s posadko, ki leti po naprej določeni poti, bo ob tej uri doseгла Luno...”

Še nobena radijska postaja ni objavila tega dramatičnega sporočila, toda po vsej verjetnosti ni daleč dan, ko bo človeštvo pričala tega veličastnega trumfa znanosti in tehnike. Od leta 1957, ko so prvi zemeljski sateliti začeli krožiti okrog Zemlje, smo vedno bližje uredničenju stoletnega sna — osvajanju vesolja.

Tisoči ljudi potrpežljivo proučujejo podatke, ki so jih zbrali umetni sateliti. To je prava laboratorijska „vojna“ med čudnimi znaki in človeškim genijem, da bi dobili ključ za nadaljnji prodor v neskončnost. Mnoge tajnosti, zlasti tiste o kozmičnem žarčenju, so na tem, da jih končno pojasnijo. Sprememba temperature, vlaga ozračja in pritisk, hitrost in moč vetrov v najbolj oddaljenih višinah atmosfere, niso več uganke za strokovnjake, ki morajo bodočim vesoljskim potnikom zagotoviti neoviran polet skozi prostor. In medtem ko biologi, fiziologi, kemiki in zdravniki skušajo v svojih laboratorijih najti formulo za ustvaritev približno enakih življenjskih pogojev v hermetično zaprtih kabinah, vojska tehnikov rešuje drugo vprašanje: kako zgraditi vsemirsko ladjo in kje postaviti prvo mesto na Luni, ki so mu že dali ime — Selenopolis.

Stopimo za trenutek v enega od sovjetskih laboratorijev, v katerem sloviti znanstvenik prof. Varvarov razlaga svoje ideje.

— Mesta na Luni bodo pod ogromnimi kupolami iz plastične mase. Pod temi kupolami bo umetna atmosfera, kakršna obkroža Zemljo in ki nam omogoča življenje. Prihisk zraka bo sicer nekoliko manjši od onega, ki smo mu izpostavljeni danes, toda zrak bo bolj bogat s kisikom...

O lokostrelstvu in boksu

Risbe iz paleolitike nam povedo, da so ljudje že takrat uporabljali lok in puščice (torej že nekako 20.000 let pred našo dobo). Kot organiziran šport pa so začeli gojiti lokostrelstvo v V. stoletju naše dobe.

Prvo lokostrelsko tekmovanje so priredili že 1673. leta v Yorkshire v Angliji. Komaj tri leta po tem pa so že tudi ustanovili prvi lokostrelski klub: to je bil klub lokostrelcev iz kraljeve garde na Škotskem.

Sultan Selim je v Istanbulu postavil 1798. leta rekord v streljanju z lokom, ki ga ni dosegel še nihče prej. Puščico je izstrelil z lokom — 880 metrov daleč!

Sodobni rekord v streljanju z lokom je 1949. leta postavil Paul Berry, ki je v Middletonu izstrelil puščico 656 metrov daleč. Streljal je v prostem stilu.

Joseph Stewart iz Teksasa pa je prav ta-

Luno, ki nima niti atmosfere niti zračnega pritiska in kjer vlada večno zatišje brez vetrov in neviht; kjer so razlike med dnevno in nočno temperaturo ogromne, bi tako prilagodili pogojem, ki so nujni za človeško življenje.

Ameriški znanstveniki imajo podobne ideje. V nekaterih primerih so Američani celo še bolj jasni, zlasti kar zadeva naselbine, v katerih bodo živeli prvi meščani Selenopolisa.

— To bodo gumijaste kupole, sestavljene iz dveh zidov in napolnjene s plinom. Pred udarci drobnih meteoritov bo hiše obvarovala plastična masa, s katero bodo prevlečene. Le-ta jih bo varovala pred visokimi dnevnimi temperaturami, ki dosežejo tudi 80 stopinj Celzija, kakor tudi pred zelo nizkimi nočnimi temperaturami, ko živo srebro pade tudi na —100 stopinj.

Po načrtu znanstvenikov bodo hiše na Luni predstavljale miniaturna mesta. V njih bodo ljudje stanovali, vršili znanstvena raziskovanja v posebnih laboratorijih, proizvajali električno energijo in kisik z napravami, ki jih bodo prinesli z Zemlje, in umetno ustvarjali klimatske pogoje za normalno življenje in delo.

Leteči laboratorij

Neki znanstvenik je izračunal, da preleti čebela, ko nabira med, po 36 km na dan. Polovico te poti preleti s tovorom, ki znaša sedem desetlin njene teže. Tega ne zmore noben delavec s še tako mišičastimi rokami.

Ko maha čebela s krilci, se njena prsna mišica skrči in izproži po milijonkrat na dan. Energijo za to vztrajno delo dobi iz sladkorne vode, ki iz čebelinega želodca prehaja v prebavila. V krvi ima 20-krat več sladkorja kot človek.

Ljudje so mnenja, da čebela nabira med.

Določene vrste alg, ki jih danes mnogi niti ne cenijo, bodo na Luni največji človekov prijatelj. Le-te mu bodo služile ne le kot vir hrane, ampak kot stalna tovarna kisika. Te drobne in nenavadne rastline (na en meter dolžine je moč razvrstiti 300.000 alg) imajo za lake nerazumlivo lastnost. Za svojo „proizvodnjo“ izkoriščajo prav ogljikov dioksid, ki ga ljudje izdihujejo in ga „predelajo“, izločajo pa kisik, ki je človeku nujno potreben. Na ta način morejo alge služiti kot naraven filter umetne atmosfere in neusahljiva tovarna sestavina, brez katere si ne moremo zamisliti človeškega življenja.

Znanstveniki so izračunali, kakšna količina teh rastlin bi bila nujno potrebna za normalno izmenjavo materije enega človeka. Znašala bi okrog 2 kg. Kje pa bi alge gojili?

— Na posebnih elektronskih farmah — pravijo znanstveniki — ker je za ogrevanje in osvetljevanje takih nevsakdanjih plantaz nujno potrebna elektronska energija, ki jo bodo dobivali od Sonca.

Dokler ne bodo nasadili teh plantaz, pa se bodo morali ljudje v prvem razdobju hraniti s konzervirano hrano, ki jo bodo

Vendar ga ne habira, marveč ga šele predela v svojem želodcu, nabira pa nektar, to je sladki sok, ki ga izločajo rastline. Ta nektar vsebuje od 20 do 75 odstotkov groznega in sadnega sladkorja, glede na vreme pa je njegova raztopina gostejša in redkejša.

Čebela mora obleteti 5 milijonov deteljnih cvetov, preden pripravi kilogram medu. Če hoče nabrati liter nektarja, pa mora 20.000-krat na pot. Med spravi v sat, druga čebela pa kaže na vrh mravljično kislino, ki konzervira.

Vosek je produkt iz medu in cvetličnega prahu. Iz medenega želodca potuje skozi prebavila v kri, potem pa prihaja v zadnjem delu čebelinega telesca skozi osem žlez na dan kot nekakšen znoj. Iz voska delajo čebele satovje in so izredne kemičarke, leteči laboratoriji ki proizvajajo dragoceno živilo.

Kaj stori človeško telo v enem dnevu

Človeško srce udari 115.200 krat in požene skozi telo 13.000 l krvi.

Človek diha 25.000 krat.

Lasje mu zrastejo za 0,25 mm. Nohti mu zrastejo za 0,06 mm.

Oči odpre in zapre 12.000 krat.

S potenjem zgubi 0,7 kg vode.

Njegovi kočniki razvijejo pri žvečenju 70 kg tlačne moči, pri trdi skorji kruha pa celo 100 kg.

Da drži glavo pokonci, potrebuje za to 20 mišic. Če pa hodi, potrebuje 300 mišic.

prinesli s seboj z naše Zemlje. Predhodno pa jo bodo morali podvreči učinku radioaktivnega žarčenja, da bi ostala čim dlje sveža, hkrati pa tudi učinku radarskih žarkov, da bi zmanjšali njeno težo. Znano je namreč, da na primer prehrabni artikli izgubijo pri takem žarčenju od 80 do 90 odstotkov svoje teže, kar je velikega pomena za prevoz na tako velike razdalje.

Toda znanstveniki delajo tudi na tem, da bi rešili mnoga druga vprašanja, za katere se smatra, da bodo ovirala normalno življenje v Selenopolisu.

Za sedaj ostaja upanje v uresničenje velikega in davnega človekovega sna, o poletu skozi prostor in osvajanju Lune ter drugih planetov. Predhodniki tega poleta — umetni zemeljski sateliti in umetni planeti — so dokazali, da znanost ni daleč od trenutka, ko bo svet z začudenjem izvedel za vest, da prva vsemirska ladja potuje v vesoljni prostor.

Nevsakdanja reklama

Na mehiškem polotoku Jukatanu je neki knjigotržec opremil svoje izložbeno okno z okusno zbirko romanov, vezanih v usnje, ob njej so bile razvrščene neznatne drobne brošure, ob straneh je namestil vrsto zajetnih leksikonov, spredaj pa je razložil zemljevide raznih vel'kosti in izdelav. Ozadje izložbe je zapolnjeval pisan lepak z naslednjim vabilom k nakupu: „V USNJE VEZANE KNJIGE so zelo koristne za bršenje topih nožev. TANKE BROŠURE so neobhodno potrebne za uravnovešanje majavih miz in drugega pohištva. LEKSIKON je učinkovit lučalni izstrelek in dobro služi kot podloga na sedežu. ATLAS vam lahko nadomesti drago potovanje po svetu.”

Od kdaj v nedeljo ne delamo

Povsem naravno se nam zdi, da mora po šestih delovnih dneh priti dan počitka, ko se zapro delavnice in trgovine, uradi in šole, ko lahko svobodno razpolagamo s celim prostim dnem. Vsekakor je človeštvo že v davnih dobah težilo za tem, da si privoščijo po šestih dneh dela dan razvedrila, da je sedmega dne zbiralo novih moči in sil za naslednje delavnice.

Dan počitka pa ni bil vedno pri vseh narodih isti. Kar je nam nedelja, je bil starim Grkom ponedeljek, Perzijcem torek, Sircem sredo, starim Egipčanom četrtek, Turkom petek in Židom sobota. V začetku krščanstva so imeli pravzaprav dva praznika: Judje so praznovali soboto, kristjani pa nedeljo. In tako so bile ob nedeljah odprte trgovine in so ljudje delali. Šele cesar Konstantin Veliki je leta 321 prepovedal ob nedeljah vsa nenujna dela, cesar Leon III. pa je v prvi polovici osmega stoletja slednjič prepovedal vsakršno delo na ta dan. Svet se je na to postopoma privadil in navada je ostala do današnjih dni.

Kje ste, Lamutovi?

Anton Ingolič

Nenadoma me je potegnila k sebi.

„Marc, kakor da te je poslal sem Kristus. Še po smrti me ima rad. Ne zaslužim si tolikšne ljubezni, čeprav sem osem let živel z njim. Strašna so bila ta leta, strašna je bila tudi njegova smrt. Je hitro umrl?”

„Ko smo ga odkopali, je bil že mrtev. Kopali pa smo manj kot pol ure.”

„Povedala sem ti, Marc,” je rekla hladno, tuje. „Zdaj pa pojdi!”

Rad sem šel. Ves teden me ni bilo k njej. Nič mi ni rekla. Kakor da je vse prav. Potem me je spet potegnila k njej. Bila je še predanejša in toplejša kot prej.

Ko se je začel topiti sneg in je bilo v zraku čutili prve pomladanske sapice, mi je dajala neki dan, ko sva stala pred hišo: „Otroci bodo prinesli življenje na našo planino. Marc, jeseni ne bo več tako tiho kot zdaj.”

Začuden sem jo pogledal.

„Rekla sem ti,” se je rahlo nasmehnila, „otroci bodo prinesli življenje na našo planino.”

„Louison?!”

„Oui, Marc!” je pritrdila z blagim srečnim glasom in smehljajem. „Da, Marko,” je ponovila po slovensko. (To sta bili edini slovenski besedi, ki ju je znala.)

Mene pa je vznemirila njena novica. O tem, da bi lahko imel otroka, sem seveda razmišljal že pri Mudronjki. Tako dolgo me je mučilo, da sem jo neki dan le vprašal. „Že dvakrat je bilo,” se je zasmejala, „pa sem odpravila. Tudi me laže ko pri nas na Poljskem.” Prizadelo me je, ranilo, vendar pozneje nisem več povpraševal po tem. Brigitte nisem niti vprašal, vedel sem, da bo storila, kakor je prav zanjo in tudi zame. In tiste ženske v Champagni? Zares, tu na Francoskem je drugače s to rečjo kot na Poljskem in Slovenskem. Vendar je lahko tudi tu prav tako. Recimo tu na tej visoki, nad ostali svet dvignjeni planini. Louison, vdova po mojem tovarišu s ceste, kjer se bo delo nadaljevalo čez kak mesec, bo torej imela otroka in jaz bom njegov oče.

Ponoči sem hotel k njej, da bi se glede tega pogovoril z njo, čeprav sam nisem vedel, kaj naj pravzaprav rečem. Toda našel sem vrata zaklenjena. Drudo jutro mi je rekla: „Bolje tako, Marc. Mati je umrla, ker je oče baje do kraja ni pustil na miru.”

Življenje je teklo dalje, kakor da se ni nič zgodilo. Nekoč je kopnel, pokazale so se zelene ploskve in se večale z vsakim dnem, sonce je čedalje topleje sijalo, živi-

na je po ves dan mukala in silila iz hleva. Že ni bilo videti več snega pod nami in po sosednjih planinah, ki so bile nižje kot naša, le skalnati vrhovi nad nami so bili še zasneženi. Tam bo sneg ostal vso pomlad in vse poletje. Nazadnje smo živino le spustili na pašo. Odtlej ni bilo zame pravega dela več. Ves dan sem imel v očeh Louison, ki se ji je vedno bolj videlo, da bo rodila. Celotno Lafourmi je opazila, kajti čisto se mi je dobrikajoče nasmehnila.

Kako? Da bi dobila otroka? Tu v tej samotni, ki bo zame samota tudi potem, ko se bo podilo okoli hiše pol tucata otrok? Ne! Toda ko sva opravljala z Louison kako delo ali kar tako sedela na klopi pred hišo, mi je bilo vendar prijetno ob misli, da bi lahko postal gospodar širnih pašnikov in bogatih gozdov pod njimi. A že so se mi pokazali rovi merlewaldskih rudnikov, slišal sem brnenje svedrov in udarce krampov, videl sive rudarske hišice, zaslišal bučno govorjenje svojih rojakov pri Avstrijcu, pogovarjal se z Gaspardom in Pierrom o velikih, usodnih rečeh, plesal z živahnimi domačinkami v Nieuxu, iskal Marito v Mensu, se pulil v marsejski lukji za prtljago in pohajkoval po nabrežju bele Nice. Ne, ne! sem še odločneje zavrnil vabilo, ki ga nisem bral samo v Louisoninem glasu, marveč tudi v zdravem planinskem zraku, sinjem nebu, zelenih pašnikih in živini, ki je požrešno mulila pomladansko travo.

„Louison, bi šla z menoj v dolino?” sem vprašal nekoč bodočo mater svojega otroka.

„Vedno bom ostala tu na planini.”

„Prodala bi posestvo in si kupila spodaj kaj manjšega.”

„Ne, s planine ne grem, tu ostanem do smrti.”

Louison je bila kot moja mati. Ne, še bolj je prirasla na zemljo. Mene pa je čedalje huje vleklo dol med ljudi. Z vsakim dnem je bilo dela manj, zato pa več časa za razmišljanje.

„Ali res ne bi šla?” sem jo spet vprašal; ne bi mogel reči, ali sem si želel, da bi šla z menoj, ali da bi ostala.

Dolgo je molčala, potem me je pogledala in dejala: „Ne zadržujem te, Marc.”

Kaj je bilo v njenem pogledu in glasu? Ni bila prošnja, naj ostanem? Morda. Bila pa je tudi svoboda, ki mi jo je dala.

Zvečer mi je rekla: „Ti si človek velikih cest in globokih podzemeljskih rogov, jaz sem prirasla na to planino. Razumeš?”

Razumel sem Louison, a vedel sem tudi, da moram v dolino, v svet.

Ko sem ji to povedal z vso odločnostjo, je samo rekla: „Pojdi, če res moraš iti!”

Dva dni pozneje sem ji segel v roko.

„Kmalu bo živo na naši planini.” Oglekala se je naokoli. Hotela je nadaljevati začeto misel, pa je le rekla kratko, toplo: „Hvala, Marc!”

„Tebi hvala, Louison! Želim, da bi bilo srečno, da bi...”

Pomoč gorskim kmetom v teoriji in praksi

Nadaljnja usoda kmetij v visokih, od trga in prometa oddaljenih krajih, na strmih prisojnih in odlojnih pobočjih je posebno vprašanje kmetijstva v alpskem svetu Evrope. To vprašanje ni novo, niti ni staro šele nekaj let. To vprašanje se je pričelo pojavljati, čim se je delež kmečkega prebivalstva na skupnem številu prebivalstva pričel krčiti in prihaja tem ostreje do izraza, čim hitreje se ta delež krči in čim večje je število kmetij, ki štejejo v to skupino kmetijskih obratov.

Vprašanje usode gorskih kmetov je tembolj pereč agrarnopolitični problem, čim bolj ročno in vprežno delo na kmetijah v ravnini opravljajo kmetijski stroji, ki produktivnost kmetijstva po ročni delovni sili podvojijo in celo popetorijo. S tem gorski kmečki človek pri zaslužku za svoje delo čedalje bolj zaostaja za ravninskimi kmetom, predvsem pa za veleposestjo. To zaostajanje se veča zaradi dognanj v načinu gnojenja in na področju semenarstva ter razvoja znanosti in tehnike v reji domačih živali na vedno večjo storilnost, ki se v hribih pozneje in težje udomačujeja kot v ravnini.

Vprašanje gorskih kmetov je v vsaki državi alpskega sveta pereče toliko bolj, v kolikor večji je odstotek števila gorskih kmetij, v kolikor bolj napreduje mehanizacija kmetijskega dela in v kolikor manj odgovarjajo gorske kmetije pogojem, ki so potrebni za eksistenco kmečke družine.

Možnost eksistence kmečke družine je že v ravnini v glavnem odvisna od ustreznega obsega kmetije tako v pogledu na kmetijsko kakor tudi v pogledu na gozdno površino. Pri nas v Avstriji nekako velja pravilo, da je za drugim poklicem odgovarjajočo eksistenco kmečke družine v ravnini potrebnih 15 ha kmetijske in približno ista količina gozdne površine. Za eksistenco družine na gorski kmetiji pa je potrebna kmetijska po-

vršina v prvi vrsti odvisna od lege in možnosti rabe zemlje. Vsekakor je v povprečju ne bo treba več, nego v ravnini, pač pa mora biti gozdna površina gorske kmetije mnogo večja, kakor v ravnini. Čim težji so delovni pogoji na kmetijski površini in čim manjša je njena gozdna površina, tem delikatnejši je problem njenega obstoja. To še posebej zato, ker je gorskim kmetom po drugi svetovni vojni odvzet zaslužek pri vožnji lesa in ker je dodana zaposlitev vsaj enega člana družine v industriji, ki pa lahko še pomaga delati doma, zaradi oddaljenosti od industrijskih centrov takorekoč izključena.

V alpskih deželah stojimo zaradi tega pred nevarnostjo propadanja gorskih kmetij. Če so bili pred šestdesetimi in osemdesetimi leti fevdalci in veleposestniki tisti, ki so silo preganjali gorske kmete z njihove zemlje, da so si zaokrožili svojo gozdno posest in

gorskim kmetom dana pomoč predvsem v naslednjih oblikah:

1. zboljšanje prometnih zvez in razmer s povečano gradnjo tovornih poti in žižnic;
2. čim naglejša elektrifikacija še ne elektrificiranih gorskih predelov in kmetij;
3. zboljšanje agrarne strukture potom zložitve zemljišč in razdelitve po večini slabo produktivnih skupnih pašnikov ter povečanje površine posestev, v kolikor je za to zemlja na razpolago;
4. pospeševanje zboljšanja pogojev v produktivnosti kmetij, predvsem po om ureditve vodnega gospodarstva v zemlji, potom sistematičnega harmoničnega gnojenja in potom zboljšanja živinoreje, zlasti z zboljšanjem krmne osnove in s pospešnim pobijanjem vzrejnih bolezni, jetike in banga;
5. zboljšanje gozdnega gospodarstva v gozdu

Ob jesenskem gnojenju:

Apno in fosforna gnojila na travnati svet

Krava, ki daje na leto 3000 l mleka, odda s tem mlekom 3,6 kg kalcija (apna) in 2,7 kg fosforja. Da pa krava, ki ustvari na leto 3000 l mleka in ki poleg tega da še tele, ostane pri zdravju, potrebuje letno 11 kg kalcija in več kot 11 kg fosforja.

Te količine apna in fosforja more krava dobiti edino-le v krmi, predvsem v senu kot osnovni krmi. Poleg ostalih krmil je za zadostitev potreb po kalciju in fosforju na kravo potrebnih 4400 kg dobrega sena.

Dobro, na kalciju in fosforju bogato seno je mogoče pridelati le tam, kjer je zemlja izdatno založena s temi minerali.

Tisoč primerov preiskav zemlje vedno spet kažejo, da v zemlji skoraj povsod primanjkuje kalcija in fosforja in da je pomanjkanje teh dveh mineralov največje na travnatem svetu.

To pomanjkanje je mogoče odpraviti edino z apnenjem in z izdatnim gnojenjem travnatga sveta s fosfornimi gnojili, predvsem s Thomasovo moko ali s hiperfosfatom, ki deluje dolgotrajno in je najbolj bogat na fosforju in apnu.

Izdatno gnojenje z apnom in fosforjem je osnovni pogoj za pridelek krme, ki bo bogata na mineralnih snoveh, s tem pa tudi za zdravo in odporno živino.

svoja lovišča, bo v kratkem naraščajoča mehanizacija, pa tudi enostranska in nepremišljena agrarna politika tista, katere žrtev bodo postale številne gorske kmetije.

Predlogi in načrti

Avstrija ima v alpskem sve u največ gorskih kmetij. Od 430.000 kmetijskih obratov jih je 163.000 uvrščenih v skupino gorskih kmetij. Problem, kako te kmetije napraviti sposobne, da bodo nudile svojim družinam eksistenco, in kako ljudem na njih zboljšati ali olajšati trde pogoje dela in življenja, je zaradi tega pri nas posebno pereč. V primeru neupoštevanja tega problema se namreč lahko zgodi, da v Avstriji ne bodo pričele propadati le posamezne kmetije ali vasi, temveč cele doline in pokrajine predvsem na Tirolskem, Solnograškem, Zgornjem Štajerskem in pri nas na Koroškem.

Pristojni krogi že nekaj let proučujejo pogoje za učinkovitejšo pomoč gorskim kmetom in so v tem pogledu v kmetijskem ministru prišli do zaključka, da mora biti

gorskim kmetom po om zboljšanja pogojev za lažji dostop v gozd in za lažje spravilo lesa, s pomočjo pospešenega pogozdovanja in smotrne vzgoje in nega gozdnih sestojev ter končno s pomočjo ločitve pašne od gozda.

Pomoč v praksi

Nobeden teh ukrepov ni nov. Vsi so bili že večkrat nakazani in vsi se že nekaj let od strani države prakticirajo in forsirajo. Zato je istočasno, ko se ponovno govori o teh ukrepih, zanimivo pogledati, kako se je gorskim kmetom dolej pomagalo. Žal o tem v javnosti ni dovolj neposrednih podatkov, ki bi pokazali konkretno pomoč gorskim kmetom, in — kar bi bilo še važnejši — v katere predele je šla ta pomoč in katerim velikostnim skupinam gorskih kmetij je bila predvsem dodeljena.

V letu 1958 je bilo na Koroškem zgrajenih nekaj tovornih poti s skupno dolžino 33,8 km in je s tem dobilo zvezo s prometno 156 kmetij. Gradnja teh poti je sta-

la 7.600.000 šil., državni in deželni prispevek pa je znašal skupno 4.400.000 šil. Žičnic je bilo napeljanih 30 z 9,5 km dolžine, s čemer je dobilo zvezo s prometom 23 kmetij. Napeljava žičnic je stala 1.083.000 šil., prispevek države in dežele pa je znašal blizu 1/2 milijona šil.

V preteklem letu je bilo — kar tiče elektrifikacije — od skupno 49 projektov zgotovljenih 17 s 87 km elektrovoza za 243 kmetij. Skupno je elektrifikacija lani stala 6 1/2 milijona šil., prispevek države in dežele pa je znašal 3 1/2 milijona šil.

Za u ureditev gorskih kmetij (Besitzfestigung) je bilo v zadnjih 10 letih rešenih 1.705 projektov s skupno vrednostjo predvidenih projektov v znesku 105 milijonov šil., državni in deželni prispevek pa je znašal le 14 milijonov šil. Ta akcija se je v začetku razvijala zelo togo, vendar interes na njej v zadnjih letih narašča. Tako je bilo lani rešenih 250 projektov (kar predstavlja eno šestino vseh projektov zadnjih 10 let) v skupni vrednosti nad 18 1/2 milijona šil. z 2 milijonoma šil. državnih in deželnih prispevkov.

Poleg akcije za utrditev gorskih kmetij so na razpolago še krediti in subvencije za gorske kmete. V preteklem letu je bilo v tej akciji od 217 projektov rešenih 175 s krediti v skupnem znesku blizu 6 milijonov šil., v petih primerih pa so bile dane subvencije v skupnem znesku 170.000 šil. V akciji za ponovno naselitev kmetov na opuščeni kmetijah je bilo lani rešenih 14 projektov s skupno vrednostjo 1.800.000 šil. Država in dežela pa sta v ta namen dali 204.000 šil. subvencij in 56.000 šil. posojil. Skupno je v zadnjih 10 letih za zopetno naselitev na opuščeni kmetijah bilo rešenih 422 projektov s skupno vrednostjo okoli 40 milijonov šil., pri čemer znaša delež državnih in deželnih subvencij okroglo 10 milijonov šilingov, onih posojil pa 1 1/2 milijona šil.

Kar pa tiče pospeševanja gozdnega gospodarstva na Koroškem, je bilo v preteklem letu opravljeno naslednje delo:

Gozdnih poti za motorna vozila je bilo pripravljenih 77 s skupno dolžino 92 1/2 km, kar je skupno stalo 11 milijonov šil. K temu znesku sta država in dežela prispevali na subvencijah 4,5 milijona šil. Poleg tega so bile z ERP-posojili zgrajene 4 poti z dolžino 3,6 km, kar je stalo 710.000 šil.; znesek posojil pa je znašal 190.000 šil.

Za pogozdovanje je bilo lani danih 485.000 šil. subvencij in 98.000 šil. kreditov. Posestnike gozda same pa je pogozdovanje stalo nad 14 1/2 milijonov šil. S tem je bilo lani pogozdenih skupno 3.824 ha in posajenih 16 1/2 milijona raznih gozdnih sadik. Z ozirom na to, da je za lani zabeležen nezmanjšani posek lesa, je bilo lani pogozdene še vedno manj gozdne površine, kakor pa se je posekalo.

Med gornjimi podatki pogrešamo pregled o tem, koliko se je s subvencijami ali krediti pomagalo zboljšati strukturo ali velikost gorskih kmetij, kakor tudi pregled o javni pomoči pri ureditvi odn. zboljšanju vodnega gospodarstva v zemlji in pri zboljšanju pogojev za racionalnejšo živinorejo, kar je bistvenega pomena za takojšnje zboljšanje rentabilnosti dela na gorskih kmetijah in s tem tudi eksistenco kmečke družine.

„Tudi tebe naj ne zadene nič nevšečnega.“

Objel sem jo in poljubil. Rahlo je drhtela. Čemu vendar silim stran? Sem na planino še ni segla kriza in tudi ne bo. Spodaj so že začeli z delom. Morda že imajo dovolj delavcev. Torej bom spet na cesti, a ne s krampom, marveč s svojo torbo in praznim želodcem. Tu imam vsega, tudi ženo, in vsak čas bom imel še otroka. Marko, nosta, premisliti!

„Telička ne boš vzela?“ je segla Louison v moje misli.

„Ne, ne!“ sem kriknil, jo še enkrat poljubil in se odtrgal od nje.

Naglo sem se spustil po položni rebri navzdol. Pred ogrado sem se ustavil. Toda nisem se ozrl navzgor, preskočil sem planke, da se ne bi preveč zamudil z odpiranjem lesa, in se pognal po strmini navzdol, kot da bi se bal, da me bo Louison, ki je gotovo še vedno stala zgoraj pred hišo, poklicala, če ji ne bom hitro izginil izpred oči, in vedel sem, da ne bom imel moči, da bi se uprl njenemu klicu.

Na lanskem odseku nisem vprašal za delo, še oglasil se nisem tam, v Brianconu pa ni bilo dela. Bilo mi je prav. Napotil sem se dalje proti Grenoble. Mesta nisem dosegel, nekaj kilometrov prej sem dobil delo pri gradnji mostu.

Tu sem šele izvedel, kaj se je dogodilo v času mojega zimskega spanja.

„Kje si bil zadnje mesece?“ se mi je po-

miлоvalno zasmel Roger, mehanik, s katerim sem se najprej zblížal. „Februarja so se tudi pri nas fašisti skušali polastiti oblasti. Začeli so v Parizu, a so jih delavci in drugi trezni ljudje razgnali. Tepež je bil silen. Tri dni pozneje je šlo na ulice delavstvo. Fašisti so lahko razgrajali vpričo policajev, nad delavstvo pa so poslali ne samo policijo, tudi vojsko. Dve sto naših ljudi je padlo, na stolice jih je bilo ranjenih, na tisoče aretiranih. Vlada je končno pokazala pravo lice. Seveda delavstvo ni bilo tiho, v vseh velikih mestih je prišlo do demonstracij, tudi v Grenoblu. Zadnji čas, da se delavstvo strne. Samo enega skupnega sovražnika imamo: fašiste. Glej, kamrad, okoli sebe in bodi buden!“

Kmalu potem je zares prišlo, kot sem bral v časopisih, do sporazuma med komunistično in socialistično stranko glede skupnega nastopa proti fašistični nevarnosti, ki je grozila Franciji od zunaj in od znotraj. V demonstraciji, ki je bila organizirana tudi v Grenoblu, smo kljub policiji tako pretepli člane fašističnih in drugih organizacij, ki so skušale razbiti naše vrste, da so bolničarji imeli precej dela.

„Bravo, bravo, sodrug,“ je vzklikal Roger in me trepljal po ramenih, „imaš res spočite pesti! Za nekaj časa bodo dali mir!“

Spomin na samotno kmetijo pod Pic de Nuiť in njegovo nenavadno gospodarico je blebel. Kolika sreča, da se nisem ustavil tam pred tisto ograjo in se ozrl! Pravo živ-

ljenje je tu spodaj, v mestu, med ljudmi, med delavci, ne tam visoko na samotnih planinah, s katerih se je še dol k nam bleščal večni sneg in led.

Dobil sem pismo od doma. Prvo pismo, kar sem zapustil Nico.

Pepček mi je poročal o vsem, kar se je od jeseni zgodilo novega. Mati je vso zimo jadikovala, ker je mislila, da kje stradam in zmrzujem. Oče hodi zmerom teže na delo, nagačajo mu pljuča in tudi v rokah nima več prave moči, kolikor ga ni doma, poseda pri Avstrijcu, kjer pa ni tako glasno, kot je bilo prej včasih. Štefka je spet noseča, Robert si bo vsak čas kupil avtomobil. Vsi se čudijo, od kod ima toliko denarja. Glede dela je zmerom slabše. Odpuščajo ne več, krčijo pa delovni čas. Mnogi so prodali celo postelje in spijo na tleh. Stari Gričnik se je obesil, ker so ga odpustili brez penzije. Amon redko prihaja v Merlewald. „Sava“ in „Triglav“ spita, le cerkveni pevci še pojo, pri mašah seveda. Če je v Grenoblu bolje, naj pišem, Pepček bi prišel k meni, na skrivaj, šolo je končal in doma je v vsakim dnem bolj pusto.

Kmalu potem mi je pisala tudi teta Jera; najvažnejša novica njenega pisma je bila velika rudarska stavka v zasavskih revirjih.

Nič nisem vedela o stavki. Saj veš, da Ivan o teh stvareh ne govori. Poleg tega je prav v tem času dosti dela: zemlja in otroci, menda veš, da imamo že tri. Pri

tem bomo ostali, tako pravi Ivan. Popoldne ni bilo Ivana z dela. Ni ga bilo zvečer. Kaj je? sem se ustrašila. Tedaj seže glas tudi na Strmec: rudarji so ostali v jami in ne pridejo ven, dokler ravnateljstvo ne pristane na njihove zahteve. Hitro sem pripravila nekaj in odnesla dol v Podlog. Spodaj pa: ne bomo jedli, dokler ne reče ravnatelj: da! Sveta pomagalka, spodaj v jami so in še jedli ne bodo! Marko, si lahko misliš kaj takega? Zjutraj sem s polnim cekarjem stopila spet dol. Še vedno so bili spodaj. Tudi druge ženske so prišle s torbami. Šle smo pred ravnateljstvo. Razboritiki, morilci! Prišli so žandarji in nas razgnali. Vrnili sem se na Strmec, delati pa nisem mogla. Kako naj delam, ko je bil Ivan spodaj v jami brez koščka kruha? Spet sem šla dol, pa še blizu nisem smela. Šla sem nazaj na Strmec in pograbila otroka. Marko in Lizika sta vso pot jokala, ko sem jima povedala, kako je z očelom, Drejček, ki sem ga imela na rokah, pa je veselo žlobudral, saj ni videl, revček, kam gremo. Ali jim res hočete ubiti očeta? Pokazala sem vojakom pred šahtom otroke. Tam je bilo že več mater z otroki, tudi takšnimi, kot je naš Drejček. Pa se zveri niso usmili ne mater ne otrok. Narazen, damov! Še po plečih smo jih dobile. Divjaki, zverine! Prav imajo možje, se spoznala, treba je gospodo prisiliti, da bo spoštovala delavca.

(Se nadaljuje)

1933—1939

EVROPA PRED VIHARJEM

I. Reichstag v plamenih

V septembru 1931. leta se je van der Lubbe podal vnovič v Nemčijo. Spotoma je prepoval še Češkoslovaško, Madžarsko in Poljsko tja do meje Sovjetske zveze. Ko se je vračal, se je zadržal v Münchenu pri že znanem gospodu. Tu se je Lubbe spoznal še z drugimi homoseksualci in tu spremenil svoje politične nazore. Ko se je vrnil domov v Leyden, je to izpričal na številnih zborovanjih.

Voditelj SA-oddelkov Ernest Röhm je imel cel spisek svojih ljubčkov. Na tem spisku je bilo nekaj čez trideset imen in med njimi tudi ime „Rinus“ — skrajšano ime za Marinusa van der Lubbeja. Ko se je podal van der Lubbe tretjič in zadnjič v Nemčijo — v februarju 1933. leta — je imel tu že precej znanec. To kažejo številna pisma, ki jih je prejemal iz Nemčije. Tokrat je spoznal v Berlinu tudi grofa Helldorfa, voditelja berlinskih SA-oddelkov. To so odkrili kasneje v dokumentih Karla Ernsta, ki je sodeloval v pripravah za požig Reichstaga.

Kdo ve, kaj so vse obljubljali Lubbeju, da je sprejel tako bedno vlogo. Vemo samo to, da je Marinusov brat, ki še živi na Nizozemskem, sedaj po vojni zbral dokumente in da je leta 1956 zahteval revizijo leipziškega procesa. Dokazati hoče, da je bil Marinus žrtev podlih načrtov nacističnih veljakov. Morda bo svet zvedel še za nove podrobnosti. Morda se bodo našli ljudje, ki se jim to ne bo zdelo več važno, kajti v novi Nemčiji so spet obsili na prsi Hitlerjeva odklovanja.

Dimitrov je zvedel za požig Reichstaga v vlaku, ko se je 28. februarja 1933. leta zjutraj vračal iz Münchena v Berlin. Za o izjavljaja na procesu:

„Mirno lahko rečem, da imam s požigom Reichstaga toliko zveze kot na primer sleherni inozemski poročevalec v tej dvorani ali gospodje sodniki sami...“

Dimitrov je Marcelu Villardu govoril kasneje o načinu, kako je nastopal na procesu. Predvsem je vedno prevzel iniciativo in jo obdržal. Zato si je pripravil strateški načrt in uspešno mu je, da je politično raztrgal so-raztržnika.

„Začel sem s policijo. Nato je prišel na vr to preiskovalni sodnik, slavn gospod Vogt.“ Tako je jermal v precep tožilce in branilce, predvsem Torglerjevega branilca dr. Sacka.

In res se je Dimitrov ravnal po časopisnih poročilih, v katerih so nemški listi opisovali potek procesa. Sodišče je bilo namreč tako „neodvisno“, da se je na primer predsednik Büniger opravičeval naslednji dan, če mu je časopisje očitilo, da je bil premehek ali neroden. — Ob neki taki priložnosti je Dimitrov jedko pripomnil:

„Sedaj je lahko ‚Völkischer Beobachter‘ zadovoljen.“

Dimitrov ni nikoli polemiziral z anonimnimi obtožbami. Če je napadal, je napadal osebnost: priče in sodnike. Za vsakega je imel pripravljeno vprašanje. Vedel je, da so priče vnaprej naučene in jih je vselej zmešal s postavljenimi vprašanji.

12. oktobra zahteva:

„Komunistična internacionala zahteva popolno jasnost glede požiga Reichstaga. Milijoni čakajo na odgovor... Milijoni čakajo na jasen odgovor!“

In zato predsednik sodišča Büniger kriči:

„Kdo je tukaj predsednik?“

Ceratega novembra se je pojavil pred sodiščem minister Göring. Vstopil je obut v visoke škornje, v jahalnih hlačah, v uniformi SA. Za njim je vstopila osebna straža SS-oddelkov. Nemški novinar Adolf Stein je ob tej priložnosti napisal v svoji neumni navdušenosti:

„Ta Göring je prepoln moči in sile. Presneto (donnerwetter) kakšen vojaški glas!“ Toda Göring je že prej v svojih govorih povedal vse, kar je važno in kar ga tudi prikazuje v pravi luči:

„Zahvaljujem se stvarniku, da ne vem, kaj pravi bi objektiven... Če rečete, da so in tam s kom slabo ravnali, tedaj lahko samo rečem: kjer se obla, letijo oblanci... Raje ustrelim nekajkrat preblizu ali predaleč, toda vsaj streljam...“

Göringa so tedaj nacisti radi imenovali „Železni Herman“. Na procesu je pokazal, da je veliko bolj neumen kot železen. Napihnil se je in začel polemizirati s pisanjem inozemskega tiska in s protiprocenom v Londonu. Göring je bil uživalec morfija. To so na protiprocenu ugotovili, in to ga je silno žrlo. Zato je na procesu rjovel kot lev, toda branil se je kot — osel.

Dimitrov ga je spregledal in ga zrušil. Göring je zapustil dvorano ves zaripel in penast. Na procesu se ni več pojavil. Inozemski tisk je na dolgo pisal o tem dvoboju.

Tudi drugo najbolj pomembno pričo — ministra Goebbelsa — je Dimitrov pustil, da se je napihnil kot domišljava žaba, ki hoče postati velika kot vol. Nato ga je pohodil. Dimitrov mu je izvalil iz ust, da je v času požiga veljala Weimarska ustava v Nemčiji, ki je dopuščala ob-toj političnih strank. Dimitrov ministra odpravi s suhim stavkom: „To je dokaz, da vi ne spoštujete nemške ustave.“

23. decembra 1933 — sodišče izreče obsodbo

Leipziški proces je trajal tri mesece: začel se je 21. septembra; razpravo so zaključili 16. decembra; nato se je sodni zbor povlekel za teden dni in 23. decembra izrekel razsodbo. V tem tednu se je nemška vlada pošteno spotila. Prav tako se je v tem tednu antifastično gibanje po vsem svetu krepko vrglo v zadnji boj. Nacistična Nemčija je zahtevala najtežje kazni. Proces je spodletel. Kako zadostiti tolikemu hrpu nacistične propagande, ki je že celo leto prerokovala obtožencem smrtno kazen? Kaj ni Göring še kot priča kričal o vislicah in grozil? Svet je še vedno živel pod vtisom njegovih besed, ki jih je izrekel na sodišču:

„Če obsodbe ne bo, bom znal krivce udariti.“

In za Göringa drugih krivcev ni moglo biti, kot so bil obtoženci, ki jih je sam določil. Govoril je nedvoumno. Še širi dni, preden je sodišče izreкло obsodbo, je dal dopisniku „Berliner Nachtausgabe“ naslednje pojasnilo:

„Upam, da bo leipziški proces, ki je razočaral vse nemško ljudstvo, kmalu končan. Le-ta nam je pokazal, da se ne smemo opirati na abstraktne paragrafe, kadar sodimo podle politične zločince. Na ta način se znajdemo v nemogočem položaju.“

General „Železni Herman“ skorajda naravnost svetuje sodišču, naj se ne naslanja na zakone. Če njegove besede prevedemo v preprosto govorico, tedaj to pomeni: politične nasprotnike moramo uničiti mimo vseh zakonov. Rhovni zakon je nacistično načelo „führerstva“. Za dosego cilja so dovoljena vsa sredstva.

Triindvajsetega decembra 1933 je bila vsa Nemčija uprta v Leipzig. Trg pred sodno palačo je nudil enako sliko kot prvi dan procesa. Tam so se gnetli policisti kot čebele v panju. Zasedli so ceste, sodno palačo in hodnike.

V dvorano je vstopilo devet sodnikov, ki so bili ogrnjeni v svoja svečana oblačila. Kot vedno so tudi tokrat dvignili roke v hitlerjanski pozdrav. Zasedli so svoja mesta. Predsednik IV. senata sodnik Büniger je vstal in ukazal straži:

„Pripeljite obtožence!“

Dvorana je obmolnila. Straža je pripeljala obtožence. V dvorani je prežala smrt. Le še nekaj sekund in Büniger bo prečital obsodbo o življenju ali smrti petih ljudi:

„V imenu Reicha razglasam nasledno razsodbo:

Obtoženi Torgler, Dimitrov, Popov in Tanev so oproščeni.

Obtoženi van der Lubbe je zaradi veleizdaje in uporniškega požiga in poskusa navadnega požiga obsojen na smrt in na trajno izgubo državljskih pravic...

Pravici je zadoščeno.“

V dvorani so nacisti sklonili glave. Bili so vajeni, da so morili po cestah in po stanovanjih. Tu so se glavni obtoženci — komunisti — umaknili krvavemu nacističnemu obračunu. Tri mesece so poslušali proces in verjeli so v propagando, da bo zadnji dan „velika“ predstava. Zgodilo se je, česar niso mogli verjeti. Bili so prepli vi v svojih hujšakših dušah, da bi lahko razumeli, da Hitlerjeva vlada le ne more javno obračunavati s Torglerjem in Bolgari, če se je temu uprlo svetovno javno mnenje.

Vlada Reicha je kapitulirala. Res pa je, da se v utemeljitvi razsodbe na vsaki strani pojavlja značilna pripomba: „Krivda ni dokazana.“ To velja za Torglerja in za vse tri Bolgare. Toda leipziško sodišče je v utemeljitvi razsodbe še vedno vztrajalo, da sodi van der Lubbe v komunistični tabor, da je komunistična stranka odgovorna za požig Reichstaga in da je hotela zanetiti državljansko vojno.

Nacisti se niso hoteli odreči svoji razlagi požiga Reichstaga, sicer bi bila vsa njihova politika v letu 1933 slečena do gola. S to utemeljitvijo so morali opravičiti svoj teror in prehod Nemčije v Hitlerjevo obdobje. Zato je utemeljitev polna potvorb in laži.

Obsodba v Leipzigu je bila izrečena. Tor-

Kje je zdaj Hitlerjeva pesem o legalnih sredstvih za prihod na oblast? Ni je nikjer! Stvari so jasne. Nacizem je pokazal svoj pravi obraz.

Proti Dimitrovu in ostalim tovarišem (Torglerju, Tanevu in Popovu) je nastopalo 65 prič. Te priče naj bi stisnile obtožence v jeklen krog in jih pokopale. Hitlerjeva Nemčija je terjala veličastno zmago. Doživela je popoln polom.

gler, Dimitrov, Tanev in Popov so bili oproščeni. Toda Göring je držal besedo; takoj po razsodbi so bili v sodni dvorani spet aretirani. To so opravili Göringovi policisti.

Tisti dan je prispela v Leipzig mednarodna delegacija, da bi se sama prepričala o dejanskem stanju oproščenih. Göringove grožnje so bile preveč jasne. Na hodniku sta čakali na Dimitrova mati in sestra, Torglerja je čakala žena. Čakali so oproščene. Zaman. Romali so spet v zapor, spet so se za njimi zaprla vrata ječe.

Zanimiva je beležka, ki jo je vnesel v svoj dnevnik 22. decembra 1933, dan pred razglasitvijo obsodbe v Leipzigu, ameriški poslanik v Berlinu William E. Dodd:

„Neki novinar, čigar informacije so bile vedno zanesljive... je prišel zjutraj k meni in mi povedal, da mu je neki visoki nemški uradnik, po mojem mnenju šef gestapa Rudolf Diels — sporočil, da bo jutri sodišče Reicha vse komuniste z izjemo van der Lubbeja... oprostilo. Toda Georgeja Dimitrova, bolgarskega komuniste, ki je bil iz svoje lastne domovine izgnan, naj bi na povleke ministrskega predsednika Göringa umorili, preden bi le-ta zapustil Nemčijo. Informator mojega prijatelja (novinarja) je dodal: ‚Vem, da je moje življenje v nevarnosti, ker vam to govorim, toda za mano je grozna noč...‘“

Svetovna javnost je bedela. Tudi o tem dejstvu je bila obveščena že naslednji dan.

Dimitrova in ostale je aretirala saška policija. Toda po Göringovem naročilu so aretirance odvlekli na pruska tla, kjer je bil Göring gospodar nad njihovo smrtjo in življenjem. Pripeljali so jih v Berlin in jih vrgli v katakombe gestapovskih zaporov. To so bili novi nacistični zapor, ki jih je uredil Göring v vlažnih kletih nekdanje Akademije umetnosti. Prej Akademija umetnosti, zdaj gestapovski zapor, grozen dokaz, kam vodi Nemčijo nacizem...

V inozemstvu so se pričele ponovne demonstracije proti nezasišanemu početju nemške vlade. Delavske organizacije sklicujejo protestna zborovanja. V Nemčijo prihaja na tisoče protestnih brzojavk. Nastopajo svetovno znani javni delavci: André Gide, André Malraux in drugi. V Berlin prispe ameriški sodnik Gallagher. Njega je predsednik leipziškega procesa Büniger odstranil s procesa. Sedaj neutrudljivo dela tedne in tedne, da bi osvobodil aretirance. Mati Dimitrova ostane v Nemčiji, čeprav je po zaključku procesa zbolela in čeprav so ji odvzeli tolmača.

Po vsem svetu demonstrirajo milijoni. Le uradni branilci s procesa molčijo kot lipovi bogovi. Mati Dimitrova je obiskala dr. Teicherta, da bi se zavzel za sina. Hlapec nacističnega režima ji je „razložil“, da je bila z zaključkom procesa njegova naloga končana.

Aretranci pa so želeli v vlažnih podzemskih celicah. Najbolj človeški so bili še najnižji policijski uslužbenci. Gestapo je našel posebne rafinirane prijeme. Jetnikom ni nudil nobene zdravniške pomoči, čeprav so bili vsi bolni, posebno pa Popov. V začetku zdravnikov ni bilo, nato so pričeli prihajati

drug za drugim. Toda zdravniki niso preiskali ujetnikov. Prihajali so v civilnih oblekah in uniformah. Zahtevam jetnikov so se navadno nasmihali.

Minili so tedni. Nevarnost za aretirance se je vedno bolj večala. Dimitrova je v začeto ku februarja 1934 obiskal v ječi angleški novinar „Daily Expressa“. Pri razgovoru je bil navzoč kriminalni svetnik gestapa Heller. Razgovor je priobčil 7. februarja londonski „Daily Express“. Dimitrov govori:

„To, kar bi jaz hotel vedeti, je: zakaj me ne osvobodijo? Lahko razumem, da me hoče Göring ubiti. Če bi bil jaz član nemške vlade, bi čutil to kar on, toda to, da zadržuje v ječi človeka, ki je bil oproščen — tega ne morem razumeti. Pročestiram zaradi tega in upam, da boste tudi vi zame protestirali.“

Nacisti so skušali s raznimi izgovori utemeljevati, zakaj jetnikov ne izpuste. Tako so razlagali, da Bolgarov ne morejo poslati preko meje, ker jim nobena sosedna država ne dovoli potovati preko njenega ozemlja. To je bila laž. Francoska in poljska vlada sta sporočili nemški vladi, da sta pripravljene dati Bolgarom prehodne vizume.

Naenkrat je planila v svet drobna toda pomembna vest: 15. februarja je vlada Sovjetske zveze podelila Dimitrovu, Popovu in Tanevu sovjetsko državljanstvo.

Ze naslednji dan je poslanik Sovjetske zveze v Berlinu zahteval, naj nemška vlada v kratkem času izroči „sovjetske državljane, ki so bili oproščeni pred najvišjim nemškim sodiščem“.

Hitler je moral pripogniti hrbet in 17. februarja 1934 je pojasnil dopisniku londonskega „Daily Maila“, da bodo Dimitrov, Popov in Tanev izpuščeni. Toda Göring ni bil istega mnenja, kajti 18. februarja je objavil „Daily Mail“ razgovor z njim. O Dimitrovu je dejal:

„Morda Dimitrov ni zažgal Reichstaga. Toda imel je najboljši namen, da podžge nemško ljudstvo. Bil je najbolj delaven boljševiški agent v Nemčiji. Na sodišču sam mu dejal, da zasluži vislice še samo zaradi svojega zločinskega delovanja v Nemčiji pred požigom Reichstaga. To je še vedno moje zasebno mnenje. Če bi njegova stran zmagala, bi nas brez milosti pobesila. Ne vidim nobene osnove, zakaj bi morali biti obzirni. Sedaj je varen za zapahi. Tu bo najbrž tudi ostal, kajti tu je najbolje spravljen. Takšen človek je preveč nevaren, da bi se v družbi svobodno gibal.“

Hitlerjeva izjava nasprotuje Göringovi. V nemški vladi se torej še niso zedinili.

Toda že 23. februarja Sovjetska zveza vnovič zahteva izročitev aretirancev. Ta zahteva in pritisk antifasistov drugod po svetu nista ostala brez odmeva.

Štiri dni kasneje — 27. februarja 1934 — skoraj leto dni po tem, ko so bili Dimitrov, Popov in Tanev aretirani v Berlinu, so jih brez predhodnega obvestila zgodaj zjutraj zbudili. Odpeljali so jih na letališče. Tu jih je čakalo letalo, ki jih je še isti dan odpeljalo v Moskvo.

Zadnja postaja pred prihodom v Sovjetsko zvezo je bila letališče v Königsbergu v Vzhodni Prusiji. Tu se je Dimitrov poslovil na poseben način. Pristopil je k policijskemu komisarju in mu obljubil, da se bo vrnil v Nemčijo kot gost nemške ljudskodemokratske vlade.

Zvečer je letalo pristalo v Moskvi, ke isti večer so vse radijske postaje po svetu prinesle vest o osvoboditvi leipziških junakov. Prve Dimitrove besede so bile zahvala mednarodnemu proletariatu in plemenitim javnim delavcem vseh držav, ki so se borili za osvoboditev jetnikov.

Torgler je bil nemški državljani. Njemu so Göringovi gestapovci namenili posebno usodo. Odpeljali so ga v koncentracijsko taborišče Oranienburg. Tu so ga telesno in duševno mučili. Tu naj bi svet pozabil nanj.

Usoda bednege van der Lubbeja

Prvi dnevi januarja 1934 so bili obenem zadnji dnevi Marinusa van der Lubbeja. Usoda njegovega življenja je bila že zapečaten. Bil je najvažnejša priča nacistične provokacije. Bilo je nevarno, če bi kdaj pozneje spregovoril. Pravi zažigalci niso mogli biti mirni, dokler je Lubbe še živel.

Napočil je 10. januar 1934 — zadnji dan življenja van der Lubbeja. V jutranjih urah so ga na dvorišču leipziške kaznilnice obglavili.

Uradno poročilo je trdilo, da je stari predsednik Hindenburg odbil njegovo prošnjo za pomilostitev. Toda v resnici je bila smrtna obsodba pravomočna šele širinašaj dni po tem, ko so Lubbeja že obglavili. Ta naglica je zanjilna. Hoteli so se ga čimprej znebiti.

O izvršitvi obsodbe so sporočili šele naknadno.

Obglavljenju, ki je bilo tajno, so prisostvovali predstavnik sodišča, predstavnik visokega sodišča, odvetnik Seuffert in dvanaest leipziških meščanov. Giljotina je opravila svoj posel ob pol osmi uri zjutraj. V uradnem poročilu o izvršitvi smrtno kazni so navedli, da je bil van der Lubbe zelo miren, ko so mu prebrali obsodbo, in da se na svoji zadnji poti ni upiral.

Tako se je glasilo uradno poročilo. V resnici so se dogodki odvijali nekoliko drugače. Ljudje, ki so prisostvovali izvršitvi obsodbe, so v krogih svojih prijateljev in znanec povedali, kaj se je tisto uro dogajalo na kaznilniškem dvorišču.

(Se nadaljuje)

Boj za narodnostne pravice

je za celovško škofijstvo prekršek proti 4. božji zapovedi

Odlok celovškega škofijskega ordinariata, s katerim se slovenskim otrokom vsiljuje nemški verouk, je razumljivo izzval med našim narodno zavednim prebivalstvom silno razburjenje. Tudi iz zelo pobožnih krogov je slišati ostre obsodbe tega ukrepa, ki dokazuje, da se je škofijski ordinariat javno vključil v germanizacijski stroj ter pomaga ponemčevati slovensko mladino v šoli. Ordinariat so bili poslani odločni pro-

testi z grožnjo, da bodo starši odjavili svoje otroke od verouka, če ordinariat svoje ga odloka ne bo prekladal.

O tem odloku je pisal tudi list Narodnega sveta koroških Slovencev „Naš tednik-kronika“. S tem pa se je očitno zelo zameril krogom okoli generalnega vikarja Kadrasa, kakor izhaja iz pisma, ki ga objavljamo v nemškem originalu:

B. Gurker Ordinariat
Zl. 4032
Gegenstand: Sprache im Religionsunterricht

Klagenfurt, am 19. Oktober 1959
Marianneng. 2, Ruf 17-52, 17-53
Schlesstsch 277

AN DIE REDAKTION DES NAŠ TEDNIK
IN KLAGENFURT

Auf Ihren Artikel in der Nr. 38 vom 24. September 1959 und in Nr. 39 vom 1. Oktober ds. J. über die Sprache im Religionsunterricht steht die bischöfliche Ordinariat leider gezwungen, Ihnen folgendes zu eröffnen:

Das 4. Gebot verlangt Ehrfurcht und Gehorsam auch der geistlichen Obrigkeit gegenüber. Es ist deshalb abfällige Kritik kirchlicher Erlasse zumal in der Presse eine Übertretung des 4. Gebotes, auch wenn solche Erlasse nicht allseits Verständnis finden.

Diese Übertretung ist umso schwerer, weil der kirchliche Erlass unrichtig dargestellt und der kirchlichen Behörde Beweggründe unterschoben werden, die für jeden objektiven Beurteiler im krassen Widerspruch zur Wirklichkeit stehen.

Eine weitere Erschwerung tritt dadurch ein, dass diese unsachliche Kritik erfolgt ist von einer Zeitung, die sich als christlich ausgibt.

Die unrichtigen und aufreizenden Bemerkungen hätten vermieden werden können, wenn die Redaktion sich vorher an zuständige Stelle erkundigt hätte.

Wie ernst die Kirche solche Entgleisungen beurteilt, geht aus dem can. 2344 des Kirchlichen Rechtsbuches hervor.

Dieses Schreiben an Sie wird im Kirchenblatt veröffentlicht. Die bischöfliche Behörde gibt sich der Erwartung hin, dass in Zukunft Ihre Pflichten gegen die geistliche Behörde nicht mehr verletzt werden.

Der Generalvikar:
Kadras

Einschreiben!

Bolj nedvoumnega dokaza, kako celovški ordinariat gleda na pravično borbo koroških Slovencev za svoje narodnostne pravice, res ni bilo treba. „Slovenski vestnik“ si je nakopal preklestvo cerkvenih oblasti, ker je vedno pogumno in dosledno zastopal

interese svojega ljudstva ter je brez olepšavanja opozarjal na krivice tudi takrat, kadar so se dogajale s strani Cerkve. Zdaj je bil deležen ostrega ukora tudi „Naš tednik“, ker se je drznil imenovati otroka pri pravem imenu in opozoriti na

krivičnost škofijskega odloka glede jezika pri verouku.

Značilno pri pismu, ki ga je ordinariat poslal „Tedniku“ je zlasti to, da se sklicuje na 4. božjo zapoved, torej isto zapoved, ki jo sam krši tako v svojem odloku glede verouka kakor tudi v primeru Katarine Korpič. Morda bo tak prekršek očital tudi nam, ker se drzujemo opozoriti na dvojno mero generalnega vikarja. Toda pravica je le ena, kar bi morali vedeti zlasti pri škofijskem ordinariatu!

Da pa je odlok ordinariata naperjen izrecno proti koroškim Slovincem, je razvidno že iz dejstva, da je generalni vikar Kadras v zvezi s Korpičevim primerom našel najbolj dosledne zagovornike prav pri „Kärntner Nachrichten“ in „Allgemeine Bauernzeitung“, torej pri listih, ki sta vedno najbolj strupeno hujskala proti slovenskemu ljudstvu na Koroškem.

Lovstvo na prihodnjem koroškem velesejmu

Kakor smo že kratko poročali, nameravajo prirediti na prihodnjem koroškem velesejmu, ki bo od 11. do 21. avgusta 1960, veliko deželno lovsko razstavo. Hkrati imajo v okviru velesejma predvideno veliko zasedanje koroškega lovstva, na katerem naj bi bilo udeleženi 6000 lovcev iz dežele. Razstava naj bi nudila vpogled v bistvo koroškega lovstva in koristila njenemu še uspešnejšemu in smotnejšemu razvoju. Poleg prikaza najrazličnejših trofej, je predvidena tudi razstava lovskih psov.

Pereče vprašanje rent in pokojnin

Zadovoljiva preskrba rentnikov in upokojencev postaja vedno težavnejše vprašanje. Zadeva je koščljiva predvsem zaradi tega, ker se je stanje rentnikov od leta 1945 dvignilo od 270.000 na 900.000. Vzrokov, da se je število rentnikov med tem časom potrojilo, je več. Med te prištevajo daljšo povprečno življenjsko dobo, znižanje starostne meje za ženske na 60 let, dovoljevanje predčasnih rent ter visoko število invalidskih rentnikov vsled posledic vojne, delovnega tempa ter preostalih po padlih v vojni kakor tudi uvedbo pokojnin za pripadnike samostojnih poklicev ter stare kmete. Posebno naglo narašča število rentnikov, ki vstopajo zaradi bolezni in delanezmarnosti predčasno v pokoj. Pravijo, da zavarovalnice zaradi pomanjkanja potrebnih sredstev tudi niso v stanju, da bi v ustrezajoči meri skrbele za uspešno zdravljenje mnogih, ki bi jih morda zdravstveno še lahko vzpostavili. K temu je treba prišteti še nove ljudske bolezni, kakor z manažersko boleznijo označene srčne hibe in motnje krvnega obtoka. V inozemstvu so že ustanovili zdravilišča za te vrste bolnikov, dočim se je pri nas v tem pogledu zelo malo storilo, ker ni potrebnega denarja.

O pomanjkanju denarja ne tožijo samo bolniške blagajne, temveč tudi pokojninske zavarovalnice. Država prispeva v ta namen bistveno manj dotacij kakor v sosednih državah. V Zahodni Nemčiji na primer prispeva država rentam eno tretjino, v Avstriji pa niti ne 10 odstotkov.

Ugotavljajo, da so višino rent od leta 1945 šestdesetkratno dvignili. Vendar so povprečne rente še vedno zelo nizke in drži, da živijo rentniki izven naglašene visoke konjunktura avstrijskega „gospodarskega čudeža“. Pri pokojninskem zavodu za delavce znašajo invalidske rente trenutno mesečno 685 šilingov, starostne rente 752 šilingov ter rente za vdove 395 šilingov. Povprečne mesečne rente za dela nezmožne nameščence znašajo 870, za starostne rentnike okoli 1150 ter za vdove nameščencev okoli 470 šilingov.

Leta 1956 je stopil v veljavo Splošni socialni zavarovalni zakon ter so tisti, ki so po sklenitvi tega zakona stopili v rente in pokojnine, bistveno na boljšem kakor oni, ki so to sotrili prej. Še vedno je ogromno rentnikov, ki prejemajo 300 ali 400 šilingov manj kakor njihovi tovariši, ki so postali deležni rent šele po uveljavljanju ASVG.

V vladni izjavi je bilo rečeno, da se bo zvezna vlada potrudila odpraviti na področju pokojninskega zavarovanja pereče probleme starostnih rent. Zaradi tega so organizacije rentnikov zahtevale ob priložnosti parlamentarne proračunske razprave ustrezajoče ukrepe za ureditev perečih zadev.

Tisk v svetu

V publikaciji UNESCO je bilo nedavno na 250 straneh opšano večletno raziskovalno delo v zvezi s časopisi po svetu. Po statističnih podatkih je narasla časopisna proizvodnja v minulih letih za 14 %. Vsak dan izide 225 milijonov časopisov.

Britanci so najbolj vneli bralci dnevnega tiska, saj 60 % prebivalcev dnevno kupuje in bere časopise. Angleži se ponašajo tudi z največjo naklado časopisov. Dva milijona dnevnikov izhajata skupno v štiri in pol milijona izvodih, radijski vestnik BBC pa ima osem milijonov naklade. Le malokateri dežela na svetu se more ponašati s takšno časopisno tradicijo kot Angleži, saj so tam izhajali nekateri listi že pred 300 leti z istim namenom kot zdaj, namreč da prvi objavijo uradne in kraljevske razglase ter razsodbe in vojaške ukaze.

S 1867 dnevnikom so ZDA na prvem mestu listi pa izhajajo v skupni nakladi 55 milijonov izvodov. Razen tega imajo Američani tudi najbolj obsežne liste, in sicer izhajajo med tednom povprečno na 40 straneh, ob nedeljah pa 120. Tednikov je v ZDA 8892.

Država Andora in Jemen sploh nimata listov. Libanon, ki šteje dober milijon prebivalcev, pa jih ima kar 40. Togo ima list z naklado 500 izvodov, v Hongkongu pa jih izhaja 27. V Laosu imajo dva lista, ki izhajata v skupni nakladi 1000 izvodov. V Pakistanu izhaja 65 dnevnikov s skupno 150 tisoč izvodov. Jugoslavija ima 30 dnevnikov, 145 tednikov in 190 periodičnih publikacij.

RADIO PROGRAM

RADIO CELOVEC

Poročila dnevno: I. program: — 5.45, 6.45, 7.45, 12.30, 17.00, 20.00, 22.00. II. program: — 6.00, 7.00, 8.00, 13.00, 17.00, 19.00, 22.00, 23.00.

Vsakodnevne oddaje: I. program: — 5.55 Oddaja za kinete — 6.00 Vedri zvoki — 7.00 Pisan spored za jutranjo uro — 7.55 Gospodarska poročila in delovni trg — 9.00 Pozdrav nate — 10.10 Gospodinjinski magazin — 11.00 Dobro razpoloženi ob enajstih — 12.03 Pestro mešano — 13.00 Opoldanski koncert.

Slovenske oddaje Radia Celovec

Vsak dan razen ob sobotah in nedeljah ob 14.00 poročila in objave.

Sobota, 7. 11.: 9.00 Od pesmi do pesmi — od srca do srca.

Nedelja, 8. 11.: 7.30 5 pesmijo in glasbo pozdravljamo in voščimo.

Ponedeljek, 9. 11.: 14.00 Poročila, objave. Pregled sporeda: Intermezzo. Kaj pravi zdravnik? — 17.55 Za ženo in družino.

Torek, 10. 11.: 14.00 Poročila, objave. K 200. obletnici rojstva Fr. Schillerja.

Sreda, 11. 11.: 14.00 Poročila, objave. Kar želite, zaigramo.

Četrtek, 12. 11.: 14.00 Poročila, objave. „Kresnica“, ljudska pesem iz Podgorjan v Rožu.

Petek, 13. 11.: 14.00 Poročila, objave. Mladinski obzorik. (3.)

Sobota, 7. november:

I. program: 8.00 Fantje, veseli bodite — 14.00 Pozdrav nate — 15.00 Zabavni spored — 15.20 Za filateliste — 16.20 Za mladino — 16.45 Iz parlamenta — 17.10 Zabavni spored glasbe — 18.40 Pestro mešano — 18.55 Sportna poročila — 19.00 Enostavna, veselje je — 19.30 Odmev časa — 20.15 „Parsifal“ — 21.45 Plesna glasba.

II. program: 6.10 Z glasbo v dan — 7.15 Jutranja glasba — 8.20 Prasima, prav prijazno — 9.15 Ti in žival — 10.00 Šolska oddaja — 11.00 Ljudske viže — 12.03 Za avtomobiliste — 13.30 Pet minut agrarne politike — 14.15 Godba na pihala — 15.00 Mladinski koncert — 16.00 Nekaj poskočnikov — 17.10 Lepa pesem — 18.10 Z glasbo po svetu — 19.15 Oddaja zveznega končlerja — 20.00 Dobro zabavo.

Nedelja, 8. november:

I. program: 6.10 Vesele melodije — 6.50 Naš domači vrt — 8.05 Kmečka oddaja — 9.00 Jutranje melodije — 11.00 Muzikalna nedeljska promenada — 11.30 Veselo petje — veselo igranje — 13.00 Operni koncert — 13.45 Lovska oddaja — 14.30 Pozdrav nate — 16.00 Otroški oder — 17.05 Plesna glasba ob petih — 19.00 Sport v nedeljo — 19.45 Palke in valčki — 20.10 Radijska slušna gra — 20.50 Franz van Suppe-jeve melodije.

II. program: 7.05 Godba na pihala — 9.00 Operni koncert — 10.05 Dunajski zajtrk z glasbo — 13.15 Za avtomobiliste — 15.00 Opereta od A do Z — 16.00 Plesna glasba — 16.20 Popevke — 18.00 Koncert v novembru — 19.30 Avstrijski teden knjige — 20.00 Lepe melodije — lepi glasovi — 21.45 Sport.

Ponedeljek, 9. november:

I. program: 8.00 Operni koncert — 14.45 Prav za Vas — 15.30 Knjižni kotiček — 15.45 Veselo živeti in lahko umreti — 16.30 Koncertna ura — 17.10 Popoldanski koncert — 18.20 Za Vas? — za vse — 18.30 Mladinska oddaja — 19.30 Odmev časa — 19.50 Pestro mešano — 20.15 Čitati in razumeti.

II. program: 6.45 Majhna melodija — 8.20 Pro-

simo, prav prijazno — 9.05 Šolska oddaja — 10.40 Šolska oddaja: Friedrich Schiller — 11.00 Za ljubitelje težke glasbe — 13.30 Za prijatelje opernih melodij — 14.40 Mednarodna radijska univerza — 15.00 Šolska oddaja — 15.30 Sestanek ljubiteljev popevk — 16.00 Otroška ura — 16.30 Veselo in zabavno — 17.10 Kulturne vesti — 17.15 Znanje za vse — 17.55 Veseli delopust — 20.00 Opera.

Torek, 10. november:

I. program: 8.00 Ljudstvo igra — 8.45 Domači zdravnik — 14.45 Prav za Vas — 15.15 Komorna glasba — 16.00 Dobro razpoloženi — 17.10 Veseli delopust — 18.55 Sportna poročila — 19.00 Ljuba mamica! — 19.15 Kako bi odločili vi — 19.30 Odmev časa — 19.50 Pod eno odejo — 20.15 Friedrich Schiller: „Kabala in ljubezen“.

Sreda, 11. november:

I. program: 8.00 Da, to je moja melodija — 8.45 Iz ženskega sveta — 14.45 Glasba za mladino — 15.45 Avstrijska lirika — 16.00 Trideset minut z Heinzem Sandorjem — 16.30 Koncertna ura — 17.10 Glasba, ki nam dopade — 17.55 Na koroški planini — 18.55 Sportna poročila — 19.00 Od plošče do plošče — 19.30 Odmev časa — 20.15 Orkestralni koncert — 22.10 Pogled v svet.

Četrtek, 12. november:

I. program: 8.00 Zvenече glasba — 8.45 Avstrijski v inozemstvu — 13.00 Mladina poje — 13.25 Humor in dobra volja — 14.30 Komorni koncert — 15.00 Prav za Vas — 15.45 Umetnost ledene dobe — 16.00 Mali koncert — 17.10 Glasba v mraku — 18.15 Oddaja za delavce — 18.30 Mladinska oddaja — 19.30 Odmev časa — 21.00 Zvenече alpska dežela.

Petek, 13. november:

I. program: 8.00 Orkestralni koncert — 14.45 Koncertna ura — 15.30 Kulturna zrcala — 16.00 Glasba Nica Dastala — 16.30 Koncertna ura — 17.10 Angleška zabavna glasba — 17.55 Na klopi ob peči — 18.10 Prosti čas je dragocen — 18.55 Sportna poročila — 19.30 Odmev časa — 20.15 Halo! Teenagerji!

Televizijski program:

Vsakodnevna oddaja: 20.00 Čas v sliki. Oddaja Čas v sliki tudi vedno pred zaključkom televizijskega programa.

Nedelja, 8. 11.: 17.00 Za otroke — 17.30 Za družino — 19.30 „Družina Leitner“ — 20.20 Veseloliga.

Ponedeljek, 9. 11.: 19.30 „Inšpektor Garret“ — 20.20 Aktualni sport — 20.40 „Zaključek akta“.

Torek, 10. 11.: 19.30 Kriminalna igra — 20.15 Leži v livali raki.

Sreda, 11. 11.: 17.00 Oddaja za otroke — 17.30 Za mladino „Mosi k morju“ — 17.45 Za družino: „Pri zdravniku rož“ — 19.30 Očka je najboljši — 20.45 „Variete“ — Variete, film.

Četrtek, 12. 11.: 19.30 Sport — 20.15 „Gospodinja biti je težko“, diskusija — 21.00 Prenos iz nemške televizije: „Periferija“.

Petek, 13. 11.: 19.30 To mi gre navkriž — 20.00 „Ekspedicija v neznano“, film — 20.30 „Majstorski tat“, pravljica za velike ljudi.

Sobota, 14. 11.: 19.30 Kaj vidimo navega — 20.20 Prenos iz nemške televizije: „Quiz brez naslavlja“.

RADIO LJUBLJANA

Poročila dnevno: 5.05, 6.00, 7.00, 13.00, 15.00, 17.00, 22.00.

Sobota, 7. november:

5.00 Dobro jutro — 8.05 Za zabavo in razvedrilo — 10.10 Glasbene razglednice — 11.30 Pionirski tednik — 12.00 Zvoki s ceter — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Domači napravi izpod zelenega Pohorja — 12.45 Klavir

v ritmu — 14.00 Paragvajski napravi — 14.10 Nekaj ruskih narodnih pesmi — 14.40 Voščila — 16.00 Slovenska pesem od romanlike do danes — 16.30 Za prijatelje razvedrila — 18.00 Jezikovni pogovori — 18.15 Zabavni polpovrzi — 20.00 Spoznavajmo svet in domovino — 21.00 Melodije za prijatelje konec tedna.

Nedelja, 8. november:

6.10 Nekaj domačih — 6.30 Godba na pihala — 7.35 Popevke za nedeljsko jutro — 9.00 Zabavna matineja — 10.55 Popotovanje z melodijami — 12.00 Voščila — 13.30 Za našo vas — 13.45 Lahki koncert za podoželje — 14.15 Voščila — 15.30 Iz popularne domače glasbe — 16.20 Nekaj narodnih in domačih za jesensko popoldno — 16.45 Za vsakogar nekaj — 18.30 Majhna mozaik melodij — 20.05 Ali jih poznate?

Ponedeljek, 9. november:

5.00 Pisan spored zabavne glasbe — 8.05 Melodije iz sončne Španije — 10.10 V ritmu današnjih dni — 11.00 Narveške melodije — 12.00 Trije Darka Škobernela — 12.25 Kmečka godba igra — 13.55 Popevke se vrstijo — 14.55 Godala v ritmu — 15.40 Lisi iz domače književnosti — 16.00 V svetlu opernih melodij — 17.10 Sferijom na pot — 20.00 Lahka glasba — 20.25 Pojo zabavni zbori.

Torek, 10. november:

5.00 Pisan glasbeni spored — 8.05 Iz albuma popularnih orkestralnih melodij — 11.30 Oddaja za otroke — 12.00 15 minut z Zadovoljnimi Kranjci — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Pet pevcev — pet popevk — 12.40 Ma-

Sadna drevesca, veliko cenejša in močnejša kot drugod. Vam nudi drevesnica Polzer, p. št. Vid v Podjuni.

kedonske narodne pesmi in plesi — 13.30 Pester spored opernih arij — 14.40 Voščila — 15.40 Naši popotniki na tujem — 16.00 Izabili smo za Vas — 18.20 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe — 18.45 Razgovori o mednarodnih vprašanjih — 20.00 Hrvatske zborovske pesmi.

Sreda, 11. november:

5.00 Dobro jutro — 8.30 Od popevke do popevke — 9.40 Španija v pesmi — 11.55 Klavir v ritmu — 12.25 Pisani zvoki z Dravskega polja — 13.30 Narodna za glas in harmoniko — 13.45 Havajski zvoki — 15.40 Novosti na knjižni polici — 16.00 Koncert po željah — 17.10 Sestanek ob petih — 18.00 Kulturna kronika — 18.20 Polpovrzi za zabavo — 20.00 Revija zabavne glasbe — 20.35 Mozartova opera „Don Juan“.

Četrtek, 12. november:

5.00 Pisan glasbeni spored — 8.05 Od valčka do calypsa — 9.00 Glasbeni spored skozi tri stalaša — 9.45 Pet pevcev — pet popevk — 10.30 Vedri zvoki — 11.30 Oddaja za cicibane — 12.00 Trio Avgusta Stanka — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.40 Pesmi raznih narodov — 13.30 Od tu in tam — 14.40 Voščila — 15.40 S knjižnega trga — 16.30 Znani pevci — priljubljene popevke — 17.10 Slovenske pesmi — 20.00 Četrtek večer domačih pesmi in napevov — 20.45 Pojo Los Paraguayos.

Petek, 13. november:

5.00 Glasbeni spored zabavne glasbe — 8.05 Trije zbori „Svoboda“ — 8.30 Iz filmov in glasbenih revij — 10.10 Iz arhiva zabavnih melodij — 11.30 Družina in dom — 13.50 Nekaj domačih polk in valčkov — 14.10 Novi posnetki dalmatinskih narodnih — 15.40 Iz svetovne književnosti — 16.00 Polkov koncert ob štirih — 17.40 Narodne pesmi — 18.00 Človek in zdravje — 20.15 Tedenski zunanje-politični pregled — 20.30 Kaj je suita? — 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih.